

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

KrV C:3 Krigsvetenskap, C-uppsats

<i>Författare</i> Major Frode Ommundsen		<i>Program</i> Chp 04-06
<i>Handledare</i> Överstelöjtnant Jan Wangenfors/ Fil dr Magnus Petersson		
	<i>Beteckning</i> 307/ 6: 1	
<u>Militærmakt mot terrorister</u>		
Konsept og praktisk gjennomføring i Operasjon <i>Enduring Freedom</i>		
<p>I kjølvannet av 11 september 2001 startet Operasjon <i>Enduring Freedom</i>. En operasjon som fortsatt pågår, og som også er kjent under navnet <i>the Afghan war</i>. Den utløsende faktoren var terrorangrepet mot USA, et angrep som i høyeste grad må sies å ha vært asymmetrisk utført. Den amerikanske militære kultur synes i dag å være en fellesoperativ kultur, og besnærende nok kom den fellesoperative doktrinen ut i revidert form den 10 september 2001. Revideringen hadde ikke vært revolusjonerende men derimot ytterligere styrket den fellesoperative tankegang. Når <i>Enduring Freedom</i> starter er det naturlig å se den i lys av den nyreviderte doktrinen. Hensikten med denne oppgaven er å undersøke den konseptuelle forankringen som lå til grunn når Operasjon <i>Enduring Freedom</i> innledes. Deretter se på selve gjennomføringen, og avslutningsvis diskutere hvorvidt teori og praksis henger sammen. I den hensikt å kunne svare på oppgaven vil oppgaven nytte tre spørsmål: Hva beskriver den konseptuelle forankringen? Hva kjennetegner den praktiske utførelsen av Operasjon <i>Enduring Freedom</i>? Avslutningsvis: I hvilken utstrekning henger teori og praksis i sammen og hvilke konklusjoner kan trekkes?</p> <p>Resultatet viser at det er samsvar mellom det konseptuelle og det praktiske, men av varierende grad. Undersøkelsen konkluderer også med at det er flere interessante konklusjoner å trekke.</p> Vedlegg A: Forkortningsliste.		
<u>Nøkkelord:</u> Afghanistan, Operasjon <i>Enduring Freedom</i> , Operasjon <i>Anaconda</i> , <i>Mazar-e-Sharif</i> , Joint Publication 3-0, CentCom, Terror.		

Abstract

Military Power against Terrorists

Concept and practical realization in Operation Enduring Freedom

After the attack of September 11, 2001 Operation Enduring Freedom was launched. This operation is still ongoing and is also known as the Afghan war. The operation was triggered by the terrorist attack against the USA, an attack that has been referred to as asymmetrical.

The American military culture seems today to be a joint culture and interestingly enough the Joint Doctrine was republished September 10, 2001. The doctrine was not fundamentally changed but the new version highlighted the joint culture even more. There is thus ample reason to compare Operation Enduring Freedom with the Joint Doctrine.

The aim of this essay is to investigate the conceptual framework that was available when Operation Enduring Freedom started. Thereafter the practical aspects of the operation are scrutinised. At the conclusion the essay discusses whether theory and practical realization are closely related.

Three questions are posed to help answer this:

What describes the conceptual framework?

What are the characteristics of the practical realization of Operation Enduring Freedom?
To what extent are theory and practical realization matched together and what conclusions could be drawn?

The outcome of my essay shows that theory and practical realization have similarities, but of different degrees. The essay also concludes that there are several interesting conclusions to be drawn.

Key words:

Afghanistan, Operation Enduring Freedom, Operation Anaconda, Mazar-e-Sharif, Joint Publication 3-0, CentCom, Terror.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 HENSIKT/ PROBLEMFORMULERING	5
1.2 AVGRENSNINGER OG ANTAKELSER	6
1.3 SENTRALE BEGREP OG DEFINISJONER	7
1.3.1 Opprørskrig	8
1.3.2 Geriljakrigføring	8
1.3.1 Terror	8
1.4 METODE	8
1.5 KILDER / FORSKNINGSSITUASJON	9
1.6 KILDE/ LITTERATURKRITIKK	11
1.7 DISPOSISJON	11
2. Den aktuelle konseptuelle forankringen	12
2.1 AMERIKANSK MILITÆRTEORETISK GRUNNLAG	12
2.1.1 1945-1975	13
2.1.2 1975-1991	15
2.1.3 1991-2001	17
2.2 JOINT PUBLICATION 3-0, DOCTRINE FOR JOINT OPERATIONS	19
2.2.1 Indikatorer	21
3. Den praktiske utførelsen av OEF	24
3.1 OPERASJON ENDURING FREEDOM (OEF)	24
3.1.2 Mazar-e-Sharif (MeS)	26
3.1.3 Operasjon <i>Anaconda</i> (OPA)	28
3.2 DELKONKLUSJON OEF	30
4. Henger teori og praksis i sammen?	32
4.1 INDIKATOR EN: EN ENHETLIG MÅLSETNING	32
4.3 INDIKATOR TO: ET FELLESOPERATIV TANKESETT	35
4.4 INDIKATOR TRE: ET OFFENSIVT KONSEPT	36
4.5 INDIKATOR FIRE: EN ENHETLIG KOMMANDO	37
4.6 INDIKATOR FEM: MULTINASJONALITET	40
4.7 DELKONKLUSJON	41
5. Konklusjon, refleksjon og fremtidig forskning	43
5.1 KONKLUSJON	43
5.2 REFLEKSJON OG FORSLAG TIL FREMTIDIG FORSKNING	47
5.2.1 Forslag til fortsatt forskning	49
Kilde- og litteraturoversikt	50
TRYKTE KILDER:	50
KILDER HENTET FRA INTERNETT:	52
ILLUSTRASJONER HENTET FRA INTERNETT:	52
FOREDRAG OG FORELESNINGER:	52
INTERVJU/ MØTER:	52
VEDLEGG A: FORKORTINGSLISTE	53

1. Innledning

Den 11. september 2001 ble verden igjen minnet om hva som ligger i begrepet terror. En velkjent handling som sannsynligvis har blitt utført gjennom ualminnelige tider. Noen eksempler på dette kan for eksempel være *Irish Republican Army* (IRA) sine operasjoner i Nord- Irland og *Palestine Liberation Organisations* (PLO) operasjoner i Midt- Østen. Hva gjelder USA kan det være verdt å merke seg at general Tommy Franks hevdet at terrorister har holdt på med å drepe amerikanere i over 20 år.¹

Likevel var det intet mindre enn et sjokk for verdens eneste gjenværende supermakt å se to passasjerfly bli kjørt inn i noe så symbolsk som deres eget *World Trade Center*, også kjent som *the Twin Towers*. Sjokket ble ikke mindre når et fly traff Pentagon, supermaktens militære ledelsessenter, samt at et fly var nære ved å treffe det hvite hus. I etterkant av disse handlinger så verden en såret supermakt som både var i stand til å agere raskt i rednings- og sorgarbeid, parallelt med og erklære en global krig mot terror. En krig som forsvarsalliansen NATO støtter og således også var alliansens første anvendelse av NATO paktens artikkel 5, retten til individuelt/kollektivt selvforsvar.²

Supermakten USA opplevde altså en ganske så homogen støtte til denne krigen. Operasjon *Enduring Freedom* (OEF) tok til 07 oktober 2001 som et ledd i den globale kampen mot terror og operasjonen pågår fremdeles. En operasjon som forøvrig har hatt norsk deltakelse³ og som på mange måter har fremstått annerledes enn mange andre operasjoner. Dette beskriver journalist og forfatter Dana Priest på denne måten:

Over the ensuing months, the U.S. armed forces would fight a new kind of war in Afghanistan. Operation Enduring Freedom combined the incredible human endurance of seventeenth-century- style Afghan warriors with the communications and air power technology of a twenty-first-century superpower.⁴

OEF er utvilsomt en operasjon som har inneholdt mange militære fremganger, men som i dag, over fire år senere, ennå ikke er avsluttet. General Anthony Zinni, tidligere sjef for den amerikanske *Central Command*,⁵ (CentCom) uttrykte sågar at det ikke finnes noen militær løsning på terror.⁶ Uten å ta stilling til det utsagnet er det altså et faktum at krigen ennå pågår. Dette til tross for at forsvarsminister Donald Rumsfeld allerede i Mai 2003, i følge en artikkel i *The Washington Times*, så krigen mot terror i Afghanistan som i en såkalt ”mop up phase.”⁷

¹ Franks, Tommy, (2004), *American Soldier* (New York: Harper Collins Publishers), s. 555.

² DeLong, Michael with Lukeman, Noah, (2004), *Inside Centcom, The Unvarnished Truth about the Wars in Afghanistan and Iraq* (Washington DC: Eagle Publishing Company), s. 27. For en beskrivelse av artikkel 5, se : NATO, (2006), *Allied Joint Doctrine AJP-01 (C)* (2nd Study Draft), ss. 1A-1 – 1A-2.

³ Den Norske Regjeringen besluttet å trekke det norske bidraget ut ved kontingentskifte i 2006.

⁴ Priest, Dana, (2003), *The Mission* (New York: W.W Norton & Company), s. 38.

⁵ US Central Command er en av flere strategiske kommandoer. Øvrige er US Northern Command, US Pacific Command, US Southern Command og US European Command. US Joint Forces Command, US Special Operation Command, US Transportation Command og US Strategic Command er også strategiske kommandoer. Hentet fra: <<http://www.defenselink.mil/specials/unifiedcommand>>, 2005-11-07.

⁶ Priest, *The Mission*, s. 11.

⁷ Maloney, Sean M., (2004), “Afghanistan: From Here to Eternity?” i *US Army War College Quarterly Parameters- Spring 2004*, s. 4. Hentet fra:

<<http://www.carlisle.army.mil/usawc/Parameters/04spring/maloney.htm>>, 2006-05-11.

OEF er et interessant studieobjekt av mange årsaker. Den inneholder anvendelse av spesialstyrker tilhørende mange kategorier og nasjonaliteter i utstrakt samarbeid med både landbaserte og hangarskipsbaserte flystyrker. Samtidig ser man at regulære hærstyrker og marinesoldater også nyttes.

OEF defineres av de fleste som en suksess, flere definerer det til og med som noe nytt og banebrytende. Andre igjen ser det nesten som et nytt Vietnam.⁸ Operasjonen medfører uansett tolkning et møte med såkalt fjerde generasjons krigføring (4GW). Imidlertid advarer eksempelvis militærteoretikeren William S. Lind mot å se på 4GW som kun terrorisme. Terror, mener han, er en teknikk som fremstår som en av mange som nyttes innenfor 4GW.⁹

Den amerikanske fellesdoktrinen JP 3-0¹⁰ kom ut i revidert form rett i forkant av 11 september 2001. Operasjonen er utvilsomt en fellesoperasjon, og det kan derfor være meget interessant å se doktrinen og gjennomføringen i sammenheng. Dette ikke minst fordi det kanskje er den beste måten til å prøve å forstå en konflikts karakter. Golfkrigen 1991 har for eksempel vært gjenstand for diskusjon om hvorvidt manøverteori og praksis hang i sammen. Historikeren og obersten Richard M. Swain belyser en differanse mellom datidens populære oppfatning av at gjennomføringen av Golfkrigen var manøverkrigføring, og sin egen oppfatning av at det kan diskuteres.¹¹ Et eksempel som kan belyse det interessante i nettopp det og studere teori og praksis.

Militærmakt mot terror er, i høyeste grad, et dagsaktuelt tema. Det er heller intet som tyder på at det er en ”døgnflue”, snarere tyder mer og mer på at det blir vanligere. I så måte er det interessant å se den konseptuelle forankringen og den praktiske gjennomføring opp mot hverandre.

1.1 Hensikt/ problemformulering

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke i hvilken utstrekning den konseptuelle forankring som lå til grunn når Operasjon *Enduring Freedom* (OEF) innledes overensstemmer med selve gjennomføringen av OEF, og avslutningsvis diskutere hvorvidt teori og praksis henger sammen.

I den hensikt å besvare oppgaven, samt for å opprettholde en rød tråd, benytter jeg følgende tre spørsmålsstillinger:

- Hva beskriver den aktuelle konseptuelle forankringen?
- Hva kjennetegner den praktiske utførelsen av OEF?
- I hvilken utstrekning henger teori og praksis i sammen og hvilke konklusjoner kan trekkes av dette?

⁸ Maloney, “Afghanistan: From Here to Eternity?”, s. 4.

⁹ Lind, William S., (2005), “The Next Conservatism and Fourth Generation War”, s. 2. (Artikkel i forfatters eie). Artikkel kan også hentes fra: < <http://freecongress.org/commentaries/2005/051107.asp> >.

¹⁰ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0, Doctrine for Joint Operations* (Norfolk, Virginia: United States Joint Forces Command).

¹¹ Swain, Richard M., (1991), “*Lucky War*”, *Third Army in Desert Storm* (Fort Leavenworth Kansas: US Army Command and General Staff College Press), s. 71.

1.2 Avgrensninger og antakelser

Jeg velger altså å la OEF representere dagens eksempel på bruk av militærmakt mot terror/terrorister. Et valg jeg mener kan underbygges av at operasjonen er så vidt omfattende og sentral. Den omfatter så mange nasjoner og representerer på mange måter store deler av den militære virksomheten av den globale krigen mot terror. Det kan imidlertid være forbundet med en viss risiko å forholde seg til det siste ”i motebildet”, men det er så pass mange indikatorer som peker mot OEF at jeg mener at den står frem som et særlig godt eksempel på dagens anvendelse av militærmakt mot terror.

Hvorvidt man kan definere at det faktisk er mulig å erklære krig mot terror, altså en krig mot en metode, har ikke denne oppgave til hensikt å vurdere. Det som kan konstanteres som fakta er at både president George Bush og statsminister Tony Blair blant annet brukte ord som dette i sin omtale av hendelsen.¹² Jeg konstaterer imidlertid at militære operasjoner føres mot en motstander som innledet krigen ved hjelp av terrorhandlinger men som senere fører sin kamp ved hjelp av, i hovedsak, langt mer konvensjonelle metoder!

Krigen i Afghanistan er heller ikke formelt avsluttet. I dag ser vi imidlertid et langt større sikkerhetsansvar lagt på *International Security Assistance Force* (ISAF), den del av styrkene i Afghanistan som står under NATO kommando. En styrke som ikke er en del av OEF, men som utvilsomt må ta sin del av det totale ansvaret for Afghanistan. Ikke minst for den del som gjelder sikkerhet og gjenoppbygging av samfunnsstrukturen i Afghanistan. ISAFs ansvarsområdet (AOR) har i den senere tid også blitt kraftig utvidet.¹³

Den konseptuelle forankringen som ligger til grunn er, slik jeg ser det, meget omfattende. I oppgaven ser jeg meg nødt til å avgrense dette til dagens gjeldende fellesoperative doktrine *Joint Publication* (JP) 3-0. Det å velge denne doktrine fremfor andre synes imidlertid rett da OEF er en fellesoperasjon, og denne doktrine har da en klart definert overordnet rolle.¹⁴ Forskeren Olof Kronvall belyser imidlertid i boken *Doctrinal Transformation* (2005) utfordringen ved at innhold i doktriner ikke nødvendigvis er gjeldende praksis.¹⁵ Jeg vil derfor ytterligere styrke dens konseptuelle stiling ved å inkludere historien som har ledet frem til doktrinen. Dette med en klar oppfattelse av at militære doktriner normalt ikke revolusjoneres fra en dag til en annen, det eksisterer en arv.

Rent teknisk kommer jeg i min beskrivelse av veien frem til JP 3-0 å benytte meg av en diskuterende stil. Dette da jeg ønsker å få frem mer av nyansene som har preget utviklingen og debatten. Hovedvekten vil ligge på å få frem fremveksten av felleskulturen.

Temaet er som tidligere vist omfattende, og aktørene er mange. Det vil være nødvendig å gjøre en avgrensning i tid og rom for at ikke studien skal bli for generell og altomfattende.

¹² McInnes, Colin, (2003), “A Different Kind of War? September 11 and the United States’ Afghan War” i Angstrom, Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited* (Stockholm: Swedish National Defence College), s. 69.

¹³ I oktober 2003 autoriserte FN’s sikkerhetsråd en ekspansjon av ISAFs mulige AOR til i prinsippet å gjelde hele Afghanistan. Pr dd virker ISAF i Kabul, i Nord og i Vest. Totalt opererer ISAF i 14 av 34 provinser. < http://www.afnorth.nato.int/ISAF/media/pdf/flyer_isaf.pdf>, 2006-04-11.

¹⁴ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Preface.

¹⁵ Kronvall, Olof, (2005), *Doctrinal Transformation, US Strategic Doctrine, 2001-2004* (Stockholm: Försvarshögskolan). Se eksempelvis s. 7.

Det virker derfor naturlig å avgrense studien av selve OEF i tid fra operasjonens start til Afghanistan fikk sin grunnlov på plass.¹⁶ Altså i tidsrommet fra 07 oktober 2001 og til *Constitutional Loya Jirga* (CLJ) var gjennomført ved årsskiftet 2003/2004. Dette sammenfaller også med tidsrommet hvor ISAFs ansvarsområde ekspanderer.

Avgrensningen i tid synes riktig selv om det er den innledende fasen som i hovedsak vil bli belyst. Likeledes er det naturlig å avgrense oppgaven geografisk til, i all hovedsak, å belyse det som skjer i Afghanistan. Jeg bruker betegnelsen ”i all hovedsak” da det selvsagt vil være hendelser utenfor Afghanistan som man er nødt til å kommentere for å oppnå en helhetsoversikt. En ytterligere viktig avgrensning er at jeg vil beskrive den konkrete bruken av militærmakt mot en motstander jeg har kalt terrorister, jeg kommer derimot ikke til å beskrive årsaker til at en motstander velger terror som virkemiddel.

OEF er i høyeste grad en multinasjonal fellesoperasjon noe også President Bush påpeker i sin oppsummering etter 100 dager med krig mot terror:

The military action in Afghanistan represents a global coalition effort. In addition to the United States, military assets are being deployed from many other nations [...]¹⁷

Likevel finner jeg det riktig at oppgaven har sitt hovedfokus mot de amerikanske styrkene, og kun trekke inn andre nasjoner fra koalisjonen når det er nødvendig for helheten. Hvis ikke vil oppgaven rett og slett kunne bli for omfattende. Nivåmessig vil jeg fokusere på det operasjonelle nivå, men det strategiske og taktiske vil belyses når det gagnar helheten og forståelsen.

Når det gjelder mine diskusjoner vil jeg også søke å nytte historiske eksempler. Dette for å kunne underbygge påstander. Her vil spesielt den amerikanske involveringen i Vietnam være viktig. Vietnam er valgt da det på mange måter representerer et vesentlig vendepunkt for amerikansk militær historie. Eksempler på dette er alt som skjedde i kjølvannet av krigen, eksempelvis etableringen av doktrinekommandoen i 1973. Krigen i Vietnam er også svært godt dokumentert fra alle parter i konflikten.

Mine to antakelser er at OEF representerer dagens utfordringer på en meget tilfredsstillende måte og at JP 3-0, inkludert fremveksten av den fellesoperative kultur, representerer operasjonens vesentligste konseptuelle grunnlag.

1.3 Sentrale begrep og definisjoner

Jeg vil kort gjøre en vurdering av enkelte, helt sentrale, begrep for å klargjøre hva jeg legger i dem. Dette anses nødvendig da begrepene har mange tolkninger, noe professor Nils Marius Rekkedal uttrykker i sin bok *Opprør og opprørsbekjempning* (2005):

¹⁶ CLJ: *Constitutional Loya Jirga*, Afghansk stormøte hvor 502 delegater møttes for å enes om ny grunnlov for landet. <<http://www.mil.no/haren/start/article.jhtml?articleID=68303>>, 2006-05-29.

¹⁷ <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12/100dayreport.html>>, 2005-12-05.

Selv om det over tid stadig er utviklet nye definisjoner for begrep som opprørskrig/ *insurgency*, revolusjonær krig, geriljakrig, terrorisme etc., er det likevel ingen full enighet om hva de enkelte definisjoner bør beskrives.¹⁸

1.3.1 Opprørskrig

I følge professor Rekkedal har opprørskrig alltid eksistert, først og fremst ved at en part har tatt til våpen for å kunne påvirke makthaveren. Det kan altså ses på som en voldelig aktivitet utført av en svakere part, rettet mot makthaveren(e).¹⁹ Opprørskrig må imidlertid ses på som overordnet de to neste begrep. Geriljakrigføring kan utføres som en del av opprørskrig og terror kan være en integrert handling.

1.3.2 Geriljakrigføring

Før første verdenskrig var det vanlig å se på geriljakrigføring som taktikk. Fra rundt 1930-1940 tallet utvikles det til noe mer, og politikk og ideologi blir oftere integrerte element i geriljakrigføringen.²⁰ I oppgaven tillegges geriljakrigføring en tradisjonell betydning som en stridsform.

1.3.1 Terror

I oppgaven ses ikke terror som en isolert hendelse. Professor Rekkedal beskriver terror som noe som normalt har vært et integrert våpen i all geriljakrigføring.²¹ Terror er, slik jeg ser det, et middel som blant annet benyttes i geriljakrigføring og annen 4GW. Terror er ikke et mål i seg selv. Terror utføres av terrorister, og militærmakt mot terrorister kunne like gjerne blitt kalt militærmakt mot terror.

1.4 Metode

Dette avsnittet har til hensikt å beskrive, samt argumentere for, den metode jeg har valgt for oppgaven. Hensikten med å etablere en tydelig metode vil i denne sammenhengen være vesentlig for å kunne tilnærme og behandle mitt valgte, og til dels omfattende, emne på en vitenskapelig og håndterbar måte. Kapittelet vil også inneholde en beskrivende og kritisk gjennomgang av det kildemateriale jeg har benyttet.

Opgavens hensiktsformulering tilsier at jeg systematisk må studere en hel del litteratur, tekster og annen fakta. Deretter må jeg analysere og diskutere dette forholdsvis omfattende materialet. Oppgaven blir da av klart kvalitativ karakter. Noe som tilsier at et større antall tekster behandles systematisk og likeverdig. Kjernen ligger i å ta frem det vesentlige gjennom en nøyaktig gjennomgang, samtidig som man er observant på tekstens helhet og den sammenheng den inngår i.²² Anvendt metode kan derfor kalles for en kvalitativ tekstanalyse.²³

¹⁸ Rekkedal Nils Marius, (2005), *Opprør og opprørsbekjempning* (Stockholm: Försvarshögskolan), s. 31. (Kursiv i original).

¹⁹ Rekkedal, *Opprør og opprørsbekjempning*, s. 35.

²⁰ Rekkedal, *Opprør og opprørsbekjempning*, s. 39.

²¹ Rekkedal, *Opprør og opprørsbekjempning*, s. 35.

²² Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik og Wängnerud, Lena, (2003), *Metodpraktikan* (Stockholm: Norstedts Juridik), s. 233.

²³ Hallenberg, Jan; Ring, Stefan; Ryden, Birgitta; Åselius, Gunnar, (2004), *Om konsten att tänka, granska och skriva på et vetenskapligt sätt – En introduktion i metodelära* (Mottatt ifm metodekurs ved Forsvarshögskolan), ss. 9-13.

Innledningsvis vil jeg søke å belyse den gjeldende konseptuelle forankringen²⁴ i form av gjeldende doktriner. Dette gjennom å se nærmere på den teori og den historiske utvikling som ligger til grunn for doktrinen, og ikke minst hvor doktrinen leder. Den historiske utviklingen vil primært ta for seg fremveksten av den fellesoperative kulturen. Denne kulturen anses å ligge til grunn for den fellesoperative doktrinen. Hensikten med diskusjonen er likevel å kunne få frem det helt essensielle i doktrinene, doktrines kjerne, i form av noen indikatorer. Disse indikatorene vil være essensielle i den senere diskusjon.

I det videre arbeidet vil jeg beskrive og belyse vesentligheter fra OEF. Herunder en generell del som ser på operasjonen som en helhet, samt en mer spesiell del som omhandler to av OEFs mest kjente operasjoner. Dette for å kunne belyse den praktiske utførelsen best mulig, og dermed gi mulighet for å kunne føre en troverdig diskusjon og trekke realistiske slutninger. Det bør imidlertid presiseres at beskrivelsesdelen ikke vil klare å omfatte alle detaljer omkring OEF så operasjonen må også berøres i det påfølgende kapittel.

I mitt avsluttende kapittel vil jeg så føre en diskusjon i den hensikt å gjøre en sammenlikning av den konseptuelle teori og den praktiske utførelse. Mine fremtagne indikatorer vil være sentrale her. Disse indikatorene vil, som sagt, være noen av de mest fremtredende egenskapene fra den aktuelle konseptuelle teori. Indikatorene vil da kunne tjene som empiriske knagger og dermed en basis for å kunne føre diskusjonen rundt. Jeg kommer i min diskusjon også til og knytte kommentarer rundt den omfattende forskning omkring doktriner og doktrineutvikling som eksisterer.

Avslutningsvis vil jeg oppsummere og trekke konklusjoner basert på mine funn. Her vil jeg også søke å kommentere mine funn samt eventuelle behov for arbeid i form av fortsatt forskning innenfor fagfeltet.

Analysen av OEF og valg av litteratur baserer seg helt og holdent på åpne kilder. Intervju er gjort med en offiser som har deltatt og vært vel innsatt i operasjonen, men også her med fokus på at alt skal være ugradert. Dette tilsier at studien ikke kan gå helt i dybden, spesielt med tanke på at mye av ordrer, krigsdagbøker, planverk osv er klassifisert.

1.5 Kilder / forskningssituasjon

Oppgaven er i hovedsak basert på litteratur, militære doktriner og artikler. Et intervju er også nytt. Dette gir oppgaven et variert utvalg av kilder. Likevel bør det presiseres at med mitt utvalg av kilder så består den fremfor alt av litteratur og andres bearbeidninger av kilder.

Det er skrevet mye om Afghanistan, det har på mange måter vært populært i den senere tid. Likevel har jeg ikke lyktes å finne noen konkrete studier som ser på om gjennomføringen av OEF er i tråd med den konseptuelle forankringen. Langt mer er skrevet om at operasjonen kan ses på som noe helt nytt. Det er her min oppgave tilstrebes å inneha en rolle. Er det slik at det finnes et teoretisk bakteppe for den praktiske gjennomføringen? Eller er det ikke samsvar mellom teori og praksis?

²⁴ Konseptuelle forankringer kan man finne i for eksempel militære doktriner og direktiver.

Hvorfor Afghanistan og hvorfor ikke Irak kan en også spørre seg om? Jeg har utelatt Irak og Operasjon *Iraqi Freedom* (OIF) fordi jeg oppfatter den som gjenstand for undersøkelser i tilsvarende oppgaver tidligere.²⁵ Likeledes er jeg av den oppfatning at det har vært langt større politisk enighet om operasjonen i Afghanistan, noe som kan være interessant i seg selv. Den viktigste grunnen er likevel at den globale kampen mot terror starter med OEF. Det er lærdommer fra OEF som kan trekkes inn i OIF og ikke omvendt. Således vender min studie seg nærmere "kilden". Hvorvidt lærdommer trekkes er imidlertid en helt annen sak!

Opgavens andre kapittel baserer seg på litteratur som beskriver den konseptuelle forankring som ligger til grunn når OEF starter. Sentralt her vil man finne den amerikanske fellesdoktrinen *Joint Publication 3-0, Doctrine for Joint Operations* (JP 3-0). Videre militærteoretisk litteratur som Nils Marius Rekkedal og Niklas Zetterlings *Grundbok i operationskonst* (2004).²⁶ Min kollega major Morten Andersens C uppsats om operasjon *Iraqi Freedom* har fremfor alt vært en inspirasjonskilde. Jeg vil videre nytte litteratur som omhandler operasjonens forberedende fase, eksempelvis, general Tommy Franks *American Soldier* (2004). Jeg har også valgt å nytte den kritikerroste boken til journalisten Dana Priest, *The Mission* (2003), da hun der belyser flere fakta som er vesentlig for helheten i min studie.

Det tredje kapittel ser konkret på operasjonen. Tidligere nevnte *American Soldier*, Sean Naylor's *Not a good day to die- The untold story about Operation Anaconda* (2005) og General DeLong's *Inside CentCom* (2004), er tre sentrale bøker her.²⁷ Det samme kan sies om den canadiske historiker Sean M Maloney's *Enduring the Freedom* (2005) og spesialstyrke - historikeren Robin Moores *The Hunt for Bin Laden* (2003).²⁸ Likeledes står Nils Marius Rekkedals *Opprør og opprørsbekjempning* (2005) og hans essaysamling om operasjonskunst *Operationskonst: Essäer om operativt tänkande och operationskonst* (2004)²⁹ samt artikler av professor Stephen Biddle fra *US Army War College* og professor Milan Vego ved *US Naval Institute* sentralt.³⁰

Et intervjuobjekt er også utvalgt for å ytterligere styrke faktainnsamlingen. Intervjuobjekt HH³¹ er valgt ut for å kunne gi fakta fra en som selv var med i operasjonen samt for å kvalitetskontrollere detaljer rundt OEF og OA. Hensikten med alle disse muntlige og skriftlige kildene er først og fremst å søke å finne ut mest mulig om det konseptuelle grunnlaget og operasjonene.

²⁵ Andersen, Morten. (2005), "Operation Iraqi Freedom, En samordnet og integrert kampanjeplan, eller et påtvunget fellesskap?" (Stockholm: Försvarshögskolan). Denne kan stå som et eksempel selv om forfatteren har et litt annet fokus i sin undersøkelse.

²⁶ Rekkedal, Nils Marius og Zetterling, Niklas, (2004), *Grundbok i operationskonst – Utvecklingen av operationskonsten och dess teorier* (Stockholm: Försvarshögskolan).

²⁷ Naylor, Sean, (2005), *Not a good day to die – The untold story of Operation Anaconda* (New York: The Berkley Publishing Group).

²⁸ Maloney, Sean M., (2005), *Enduring the Freedom, a rogue historian in Afghanistan* (Virginia: Potomac Books). Moore, Robin, (2003), *The Hunt for Bin Laden* (New York / Toronto: Random House).

²⁹ Rekkedal, Nils Marius (red), (2004), *Operationskonst: Essäer om Operativt Tänkande och Operationskonst* (Stockholm: Försvarshögskolan).

³⁰ Fullstendige opplysninger om artiklene gis første gang de nyttes.

³¹ Intervjuobjekt HH ønsker å være anonym noe som synes helt uproblematisk da denne kilden har bidratt med bakgrunnsmateriale for at jeg lettere skulle forstå OEF. HH er imidlertid en person med slike kvaliteter og erfaringer at opplysningene beriker studien.

1.6 Kilde/ Litteraturkritikk

Oppgaven nytter, som belyst, flere kilder. Det er alltid en risiko knyttet til det å nytte sekundærkilder, selv om det tilstrebes å nytte flere som omhandler de samme hendelser. Primærkilder i form av biografer kan kritiseres for å være tendensiøse men også her søkes det å nytte flere for å kompensere for dette. Et eksempel er at jeg utfyller Franks *American Soldier* med hans nestkommanderende DeLongs *Inside CentCom*. Imidlertid er også flesteparten av forfatterne amerikanske, noe som selvfølgelig kan kritiseres rent kildekritisk. Intervjuet som er gjort er av en som ikke satt i noen posisjon hvor vedkommende hadde det totale bilde, han vil imidlertid bidra med opplysninger fra sitt ståsted. Her er imidlertid graderingen vesentlig, intervjuobjektet kan kun bidra med såkalt ikke gradert materiale. Likeledes representerer intervjuobjektet, av for så vidt klare årsaker, kun den ene parten i konflikten.

Den viktigste kritikken mot kilder anser jeg også å være at det er så vidt mye som ikke kan brukes pga nettopp gradering. Dette gjelder spesielt ordrer, offisielle rapporter og dagbøker. Bøker som *Not a good day to die*, *The Hunt for Bin Laden* og *Enduring the Freedom* er definitivt ikke en fullgod erstatning for det viktigste kildematerialet som fortsatt ikke er offentlig.

Det konseptuelle grunnlag dekkes av en doktrine, JP 3-0. Kritikkkan selvfølgelig rettes mot at dette kanskje ikke dekker helheten. Jeg er imidlertid av den oppfatning at hvis man ser den sentrale plasseringen JP 3-0 har og behandler den som det overordnede dokumentet faktisk er, så kan det fremstå som et meget godt eksempel på det konseptuelle grunnlag. Ikke minst når anerkjent militærteoretisk dokumentasjon anvendes for å ytterligere styrke doktrinen, samt at oppgaven også beskriver historien frem til dagens gjeldende doktrine.

En kritikk som jeg ikke kommer utenom er imidlertid at tilgjengelig litteratur gjør det vanskelig å se OEF fra motstanderens side. Dette er jeg klar over, og jeg vil tilstrebe å nytte tilgjengelig militærteori for å kompensere for dette.

1.7 Disposisjon

I det første kapittel har denne oppgaven tilstrebet å gi en beskrivelse av det valgte tema og dermed kunne gi en leser en tilstrekkelig bakgrunn for å kunne gå videre i studien. Oppgaven har videre beskrevet valgt metode, samt gått nærmere inn på de kilder som er anvendt. Kapittel to vil fokusere på fremveksten av felleskulturen og den amerikanske fellesdoktrinen, *Joint Publication* (JP 3-0), herunder den teori den bygger på, samt hva doktrinen står for. Dette kapittel vil avslutningsvis konkludere med å trekke frem noen indikatorer som beskriver doktrinen.

Det neste steg vil være i kapittel tre å få et bilde av generelle særegenheter fra hele OEF, samt gå noe i dybden gjennom et mer detaljert blikk på utvalgte operasjoner. Det avsluttende spørsmålet vil kapittel fire fokusere på, herunder en sammenlikningen og belysing av eventuelle likheter og ulikheter. Her vil fokus ligge på å føre en diskusjon. Avslutningsvis vil oppgaven i kapittel fem konkludere, kommentere og eventuelt anbefale.

2. Den aktuelle konseptuelle forankringen

I dagens situasjon synes det riktig å belyse militære doktriner når man snakker om konsept. En doktrine kan på mange måter beskrives som en oppskrift på hvordan man kan agere i gitte situasjoner, altså en form for et felles referansegrunnlag. En noe mer billedlig beskrivelse har vært å se på doktrinen som ett slags fyrtårn som skal vise vei når tilstandene er kaotiske.³² Amerikanerne, som etter min oppfatning er de ledende i dag innen doktrinearbeid, har siden etableringen av doktrinekommandoen, *Training and Doctrine Command* (TRADOC) fremstått som meget systematiske og grundige innenfor doktrinearbeidet. Likevel er det interessant å merke seg at dette arbeidet ikke har pågått like grundig i fortiden, noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

I Norge fikk vi, slik jeg ser det, først ordentlig fokus på doktriner gjennom arbeidet med den norske fellesoperative doktrinen (FFOD) som ble godkjent i år 2000. Overordnede doktriner skaper behov for underordnede doktriner. Denne hierarkiske metoden kalles ofte for *doktrinettet* og det amerikanske kan eksempelvis fremstå som meget omfattende.³³

Det kan i det videre arbeid være interessant å se nærmere på den fellesoperative doktrinen, JP 3-0. Dette for å tydeligere belyse dagens fellesoperasjoners konseptuelle forankring. Noe daværende *Chairman of the Joint Chiefs of Staff*, general Henry Shelton, understreker med å tydelig fastsette at denne doktrinen spiller en viktig nøkkelrolle.

It reflects the most current guidance for conducting joint and multinational activities across the range of military operations. This vital keystone publication forms the very core of joint war-fighting doctrine and establishes the framework for our forces' ability to fight as a joint team.³⁴

Det kan imidlertid være på sin plass å først se på det arbeid og den historie som ligger til grunn for dagens felleoperative doktrine. Dette ikke minst fordi historien påvirker nåtiden, og det synes vesentlig å kjenne til historien for å forstå nåtiden.

2.1 Amerikansk militærteoretisk grunnlag

USA har utvilsomt stor påvirkningskraft verden over innenfor dagens militære tankemåte. Et meget kjent omslagpunkt for dagens tankemønster er imidlertid etterarbeidet i kjølvannet av krigen i Vietnam. En krig som for amerikanerne medførte en gradvis økende involvering gjennom først spesialstyrker som rådgivere, til en direkte involvering fra 1965. Den tidligere nevnte etableringen av doktrinekommandoen er en av mange hendelser som skjer i kjølvannet av at amerikanerne trekker seg ut av Vietnam.

Det som skjer i Vietnam skjer imidlertid ikke av seg selv så oppgavens militærteoretiske grunnlag vil starte med å se på tiden fra Tyskland og Japan kapitulerer i 1945 og den andre verdenskrig (WW II) er slutt. Noen vil kanskje synes at det er en brå avgrensning. Utvilsomt er det mye man kan hente fra George Washingtons frigjøringskamper på 1700 tallet til

³² Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 12.

³³ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Appendix C. Viser JP 3-0s omfattende doktrinehierarki.

³⁴ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Forord.

borgerkrigen som pågikk på 1800 tallet. Amerikanske militære læresteder som *West Point* har eksistert siden 1802. Det nesten like kjente *US War College* siden 1901. USA har i tillegg fostret egne militærteoretikere som admiral Alfred T. Mahan, kjent for sin påvirkning på maritim strategi, og har på mange måter spilt en viktig rolle i den militære utvikling.

Likevel er det etter WW II at USA står igjen som en av de aller mest betydningsfulle aktører i verden, og en av krigens absolutte vinnere. Dette kan først og fremst begrunnes med at det amerikansk hjemland i langt mindre grad var berørt av verdenskrigen enn tilfelle var for eksempel med Europa. De hadde kjernevåpen, anvendt over Japan to ganger i august 1945. USA hadde også vellykkete militære ledere som på mange måter hadde drevet store fellesoperasjoner, sågar multinasjonale, i blant annet admiralen Chester Nimitz samt generalene Douglas MacArthur og Dwight D. Eisenhower. Sistnevnte skulle jo definitivt også ta steget over til strategien når han senere ble valgt til USAs 34. president i 1953. Den israelske teoretiker Martin van Creveld tar imidlertid opp et interessant aspekt ved amerikansk tankemønster ved å henviser til at de er "the home of Taylorism"³⁵. I det ligger det en forkjærlighet for å se på ledelse gjennom et maskinelt, kanskje sågar noe mekanisk syn.

2.1.1 1945-1975

Ved den andre verdenskrigens slutt hadde altså amerikanerne mye erfaring i det å drive operasjoner på et meget omfattende nivå. Eksempelvis hadde *US Army* vokst fra 243 000 til en styrke på over åtte millioner, fordelt på blant annet 89 divisjoner, i løpet av krigen.³⁶ USA hadde også som eneste nasjon utviklet atomvåpen, et våpen som også var operasjonalisert gjennom anvendelsen over Hiroshima og Nagasaki. Det synes imidlertid ikke som om erfaringer i det å lede store styrker ble nedtegnet eller formalisert i noen form for dokumentasjon. I så måte blir disse erfaringene som ferskvare å regne så lenge de aktuelle er i tjeneste. Kjernevåpen skulle dominere denne perioden, det var USAs og NATOs garanti mot en overlegen potensiell motstander. Mange ledende offiserer mente til og med at med kjernevåpnene så gjaldt ikke lenger lærdommene fra WW II.³⁷

Koreakonflikten blusser opp i 1950 og general MacArthur utviste gjennom operasjon *Chromite*³⁸ igjen operasjonskunst på høyt nivå. Det synes imidlertid som om både generalen og hans nærmeste flyter på sine mange erfaringer fra andre verdenskrig. Dog hevdes det også at WW IIs fellesoperasjoner ble gjennomført med en viss bismak, man samarbeidet når man nærmest ble tvunget til det.³⁹ I 1953 blir imidlertid den kanskje mest erfarne operasjonskunstneren av dem alle, general Eisenhower, president i USA. At han hadde forståelse for fellesoperasjoner skulle følgende sitat belyse:

Separate ground, sea and air warfare is gone forever. If ever again we should be involved in war, we will fight in all elements, with all services, as one single concentrated effort. Peacetime preparatory and organizational activity must confirm to this fact.⁴⁰

³⁵ van Creveld, Martin, (1982), *Fighting Power* (Connecticut: Greenwood Press), ss. 37-38.

³⁶ van Creveld, *Fighting Power*, s. 166.

³⁷ Murray, Williamson, (2004), "Utvecklingen av den Gemensamma Krigföringen" i Rekkedal, Nils Marius (red), *Operationskonst*, (Stockholm: Försvarshögskolan), s. 48.

³⁸ Operasjon Chromite er motangrepet/ landstigningen ved Inchon i Korea 5 september 1950.

³⁹ Murray, Williamson, "Utvecklingen av den Gemensamma Krigföringen", ss. 48 - 49.

⁴⁰ Tiberg, Bengt., et al, (2006), *GSÖ 06 Analysgruppens Preliminära rapport* (Rapport i forfatterens eie), s. 44.

Nils Marius Rekkedal påpeker imidlertid at det på mange måter var mer en operativ koordinering man snakket om. Ingen hadde det formelle ansvar for fellesdelen, den delen som skulle sørge for synergieffekten. I denne tidsperioden handlet det mye om å vinne kampen på land.⁴¹ US Army synes å ha en særstilling i det amerikanske forsvaret på denne tiden. Imidlertid skal vi være klar over at spesialstyrker i hele perioden etter WW II opererte utenfor hjemlandets grenser. Steder som El Salvador og ikke minst Panama kan stå som gode eksempler på dette.⁴²

NATO blir en viktig spiller når organisasjonen etableres i 1949. Under den kalde krigen er det imidlertid viktig å være klar over at NATO ikke var i nærheten av å ha den størrelsen som Sovjetunionen og Warzavapakten (WP) var i stand til å stille. Det store fokus på kjernevåpen må ses i lys av dette. Det var en slags garanti man hadde mot et eventuelt angrep fra øst.⁴³

Utdanning og oppfølging av offiserer var også et fokus på denne tiden. Jeg har tidligere nevnt noen av de aktuelle institusjonene, og man skal også være klar over at man kunne utdanne seg til offiser via sivile universitet, noe som medførte at man fikk inn andre impulser. Marinekorpset dyrker en tradisjon som heter *Commanders reading list*. Denne var sannsynligvis etablert allerede i 1927.⁴⁴ Igjen noe som tyder på en oppfordring til å skaffe seg kunnskap, noe som fikk et ytterligere oppsving på 70 tallet da også Sovjetisk militærteori ble lettere tilgjengelig for offiserene.⁴⁵

Denne tidsperioden starter med at en krig ender, og avsluttes med USAs engasjement i Vietnam. En involvering som starter med at spesialstyrkene, *The Green Berets*, i hovedsak er rådgivere og ender med at hele den amerikanske krigsmakt er involvert. Komponenten spesialstyrker vokser frem i denne perioden. Samordning og fellesoperasjoner var imidlertid ikke noe særlig tema under Vietnam-krigen. Dette viste seg ved enkelte merkelige disponeringer av enheter, noe Williamson Murray beskriver med et eksempel:

...general William Westmoreland satte in marinkårsenheterna i centrala Vietnam i stället för i deltat, där deras amfibieförmåga skulle ha varit mer effektiv.⁴⁶

Noen vesentlige konklusjoner fra denne perioden kan være at arven fra den andre verdenskrig fortsatt gjelder men erfaringene er i mindre grad dokumentert. Hærstyrker er de meste sentrale, fellesoperasjoner handler maksimalt om koordinering og synergieffekter er mindre vesentlige. Spesialstyrkene begynner å vokse frem og spiller en vesentlig rolle som rådgivere i Vietnam. Kjernevåpen er garantien mot en overlegen potensiell motstander. Det er ingen klar fellesoperativ kultur å spore, selv om operasjoner under WW II og Korea ga flere eksempler på at det fantes offiserer som behersket kunsten.

⁴¹ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 165.

⁴² Priest, *The Mission*, ss. 198-199.

⁴³ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 52.

⁴⁴ Opplysningen verifisert med Nils Marius Rekkedal i møte 2006-03-20.

⁴⁵ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 53.

⁴⁶ Murray, Williamson, "Utvecklingen av den Gemensamma Krigföringen", s. 49.

2.1.2 1975-1991

Amerikanerne trekker seg ut av Vietnam i 1973. Krigen hadde kostet mye og blant annet amerikansk økonomi bar preg av dette. De viktigste lærdommer synes å være at det ikke hjelper med taktiske seire så lenge man ikke vinner strategisk. Den amerikanske oberst Harry Summers har understreket dette ved å sitere en nordvietnamesisk oberst som påpekte at det var Nord Vietnam som oppnådde sine mål, til tross for USAs mange taktiske seire og militære fremganger.⁴⁷ En annen lærdom var et ønske om at US Army aldri skulle bli nødt til å kjempe en begrenset krig mot irregulære styrker.⁴⁸

En skal imidlertid også være klar over at USA gjør en del taktiske nyvinninger under krigen. Et eksempel kan være bruken av helikopterbårene tropper, en faktor som kom til å spille en stor rolle for utførelsen av fremtidige operasjoner. Et annet eksempel, som Kersti Hakansson ved FHS løfter frem, er luftmakt nyttet i bakkestøtterollen.⁴⁹

Likevel er det faktorer som interne disiplinærproblemer, etnisitetsdebatter og manglende troverdighet i samfunnet som er medvirkende årsaker til at man måtte gjøre noe med det amerikansk tankemønsteret etter Vietnam. Arbeidet skjedde ofte forsvargrenvis og kombinert med reduserte bevilgninger og negativ støtte fra folket er det ikke å undres over at fellestanken ikke ofres for mye tid. Den typen av operasjoner var ikke viet mange tanker i Vietnam og det handlet om å overleve som egen etat. Operasjoner på 80 tallet, som aksjonen i Iran og involveringen på Grenada gav også de samme signalene.⁵⁰ Imidlertid er det startet et meget vesentlig arbeide i kjølvannet av Vietnam som har til hensikt og ta tak i identifiserte problemer.

En av de viktigste militære nyskapningene etter Vietnam står nok US Army for. Etableringen av doktrinekommandoen under generalen William E. DePuy i 1973 medførte blant annet at generalen så et behov for at US Army måtte ha en ny doktrine. Arbeidet med denne ble gjennomført gjennom blant annet studier av erfaringer fra Vietnam, erfaringene som Israelerne hadde gjort i Midt- Østen og militærteoretisk litteratur. Litteraturen inkluderte sovjetiske teoretikere som Triandafillov og Tukhatsjevskij.⁵¹ Samtidig starter forøvrig et omfattende materiellprogram innenfor forsvargrenene.

Det doktrinelle resultat ble *Field Manual (FM) 100-5 Operations* som kom ut i 1976. Doktrinen skulle imidlertid bli mest kjent under navnet *Active defence*. En doktrine som både tok med seg noen av de positive lærdommene man hadde fra Vietnam men særlig var opptatt av panserkrigen i 1973 (Midt- Østen). Vesentlig er det også å merke seg at den, til tross for tittelen, fokuserer på det taktiske nivå.⁵² Imidlertid er ikke alle enige i at doktrinen går langt nok. En del av de nye såkalte manøvertenkerne som eksempelvis Edward N. Luttwak og William S. Lind kan stå som eksempler på disse.

⁴⁷ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskunst*, s. 198.

⁴⁸ Rekkedal, Nils Marius, *Opprør og opprørbekjempning*, s. 154.

⁴⁹ Hakansson, Kersti, (2003), "New Wars, Old Warfare? Comparing US tactics in Afghanistan and Vietnam" i Angstrom, Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited* (Stockholm: Swedish National Defence College), ss. 96-99.

⁵⁰ Murray, Williamson, "Utvecklingen av den Gemensamma Krigföringen", s. 50.

⁵¹ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskunst*, s. 185.

⁵² Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskunst*, s. 172.

Kritikken er først og fremst mot det såkalte preg av *firepower attrition* som eksempelvis Lind mener at doktrinen forherliger. De introduserer manøverkrigføring som et alternativ og bruker blant annet Midt- Østen 1973 som eksempel på dets effektivitet. Verdt å merke seg er at Lind senere betrakter manøverkrigføring som en mer filosofisk teori.⁵³

General DePuys etterfølger og tidligere medarbeider, general Donn A. Starry er den som endelig fastsetter manøver tankegangen til å gjelde for US Army. Kritikken og manøver debatten er viktige bidragsyttere til at det sommeren 1982 kommer en ny FM 100-5. Denne gangen mest kjent under navnet *Air Land Battle*.

Professor Rekkedal beskriver en av forskjellene mellom 1976 og 1982 utgaven til å være at 1982 utgaven er mer åpen, altså en langt bedre balanse mellom det deskriptive og det preskriptive. Selv om det fortsatt er en *fieldmanual* (FM) så har denne mer abstrakte formen bidratt til at det blir noe mer enn, som professoren kaller det, kun å opphøye et reglement til en doktrine.⁵⁴ Moderne manøverteori får her sin doktrinelle forankring men det er først fire år senere, i en revidert utgave, at tankene rundt operasjonskunst, fellesoperasjoner og generell integrering tas inn for fullt. Fremfor alt er tankene bedre bearbeidet i 1986 utgaven.

En stor utfordring som gjensto var imidlertid å skifte syn på ledelse. Manøvertankegangen krever en betydelig satsing på oppdragstaktikk, og den amerikanske hær var godt forankret i motsatsen. En endring som skulle bli en utfordring for amerikanerne. Politisk ledelse støtter opp doktrinenes fokus på samvirke ved å blant annet innføre den såkalte *Defense reorganization act* eller kanskje mer kjent som *Goldwater-Nichols* loven. I hovedtrekk gjorde loven sitt til at ytterligere tyngde ble tilført funksjonen vi kaller forsvarssjefen, i USA *Chairman of the joint chiefs of staff* (CJCS), og fellesstabsjefene. Likeledes ble det å tjenestegjøre i fellesstab tillagt større betydning for å kunne oppnå avansement til de høyere grader.⁵⁵

Doktinearbeidet og utviklingen kulminerte med Golfkrigen i 1991. En krig som skulle bli 1986 utgaven av *AirLand Battles* store test. Det fungerte bra i forhold til at koalisjonsstyrkene seiret, men hvorvidt de fulgte doktrinen er vel en annen sak. Richard Swain, oberst og offisiell gransker av *Third Army* under krigen er klar på at bakkeoffensiven ble planlagt og utført etter doktrinen, problemet var snarere at resultatet ikke nødvendigvis ble manøverkrigføring:

The popular view of the Persian Gulf War, at least in the Army, is that it was a war of maneuver. It was nothing of the sort.[...]. Viewed from the theatre level, Desert Storm was a war of attrition based upon airpower.⁵⁶

Oberst Douglas A. Macgregor hadde også interessante kommentarer til krigen. Denne gang gikk det på ledelse og samordning. Han hevdet at krigen ble utkjempet av fire sterke organisasjoner (les komponentene) for krigføring med kun strategisk veiledning.⁵⁷ En skal

⁵³ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, ss. 178-179.

⁵⁴ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 180.

⁵⁵ Murray, Williamson, "Utvecklingen av den Gemensamma Krigföringen", s. 50.

⁵⁶ Swain, Ricard M., *Lucky War*, s. 71.

⁵⁷ Macgregor, Douglas A., (2004), "Den Gemensamma styrkan – ett årtionde, inga framsteg" i Rekkedal, Nils Marius (red), *Operationskonst* (Stockholm: Försvarshögskolan), s. 54.

imidlertid også merke seg at Golfkrigen gjennomføres som en koalisjonsoperasjon, det var et betydelig multinasjonalt innslag.

Uansett oppfattelse av hvorvidt *AirLand Battles* prinsipper ble gjennomført under Golfkrigen eller ikke, så fremstår den beskrevne tidsperioden som en meget spennende og utviklende tid for de amerikanske militære styrker. Denne perioden har fremfor alt bestått av omfattende kursendringer og kvalitetsheving. Perioden innbefattet også et tydelig møte med en motstander som blant annet nyttet asymmetriske metoder i Vietnam. Den fellesoperative kultur vokser frem, spesielt gjennom at det blir lovfestet ifm *Goldwater-Nichols* loven. Den første JP 3-0 kommer sannsynligvis ut mot slutten av denne perioden⁵⁸. Likevel er det mye som tyder på at den ikke er spesielt dominerende. Den grenvise dominansen er fortsatt stor.

2.1.3 1991-2001

Perioden etter Golfkrigen preges av flere faktorer. Geopolitisk vil nok murens fall og oppløsningen av Sovjetunionen, så vel som Warzavapakten (WP), være noe av det som har størst betydning. Den kalde krig er over. Hvilken betydning det skulle få for amerikansk militær tankegang er tema for dette avsnitt. Hva skjer etter ørkenstormen? Det vi i hvert fall kan innlede med er at etter murens fall blusset det opp mange nye konflikter.

...mellom 1990 og 2002, ble det registrert 58 forskjellige større væpnede konflikter fordelt på 46 forskjellige områder. Alle med unntak av tre var i den angitte perioden å anse som *interne* konflikter,...

Golfkrigen analyseres og erfaringer trekkes på mange nivå. Igjen tyder mye på at det hovedsaklig skjer innenfor forsvarsgrenene. En viktig faktor for alle er imidlertid det teknologiske aspekt. Spesielt de langtrekkende presisjonsvåpen og luftvernmissilene fremstår som potensielle styrkemultiplikatorer.

Oberst Douglas Macgregors påstander om manglende samhandling kan forsterkes ved å se hvordan spesielt hær og luft har forskjellige syn på hva som egentlig skjedde. Han påpeker videre at de forskjellige komponentene brukte Golfkrigen for å argumentere for egen rolle i stedet for å se på det voldsomme potensialet som lå i en fullstendig integrering.

Trots potentialen för samordning i konceptet med flygvapnets expeditionstyrkor, gick det inte att omvandla tankarna på att organisera mark- och flygstyrkor så att de opererade gemensamt till samordning utan att vidta grundläggande förändringar av arméns stridsorganisation.⁶⁰

Dana Priest beskriver en annen faktor som er vesentlig for den konseptuelle utviklingen. Det har skjedd en maktforskyvingen fra fagsjefene, *the service chiefs*, til de territorielle sjefene, *the CinCs*.⁶¹ Noe som kan tyde på en ytterligere styrking av fellestankegangen da de territorielle sjefer må ha det fokuset. Likevel beholder de fire stjerners fagsjefene stor makt

⁵⁸ Har ikke klart å finne ut eksakt når den kom ut men den antas å være gitt ut, muligens med annet navn, et sted mellom 1986 og 1993.

⁵⁹ Rekkedal, *Opprør og opprørbekjempning*, s. 84. (Kursiv i original).

⁶⁰ Macgregor, "Den Gemensamma styrkan – ett årtionde, inga framsteg", s. 54.

⁶¹ Priest, *The Mission*, s. 49.

over sine enheter, dette både i teori og praksis. Teorien kan eksemplifiseres med at marinekorpsets fagsjef benevnes *Commandant* og praktisk ved at de styrer forsvarsgrenens budsjetter.

NATO som organisasjon synes hurtig å tilpasse seg en ny hverdag etter at den kalde krigen er over. Organisasjonen beskrives som å transformeres fra en avventende potensielt agerende organisasjon til et langt mer offensivt verktøy.⁶² Fra og med 1995 er også NATO aktive bidragsyttere i nye typer operasjoner som de på Balkan. Ikke alle hadde forventet denne utviklingen noe uttrykket fra daværende *Chairman JCOS*, general Shalikashvili, "Real men don't do MOOTW" kan stå som eksempel på.⁶³ Interessant kan det da også være å merke seg, som professor Rekkedal skriver, at ordene asymmetrisk krigføring så sent som i 1999 ikke fantes i den offisielle ordboken til det amerikanske forsvarsdepartement.⁶⁴ Dette til tross for at man på begynnelsen av nitti tallet var involvert i Somalia.

Denne operasjonen som er blitt så kjent fremfor alt gjennom filmatiseringen av Mark Bowdens bok *Black Hawk Down* viser tydelig at man også står ovenfor en asymmetrisk motstander. Resultatet fra denne operasjonen som amerikanske spesialstyrker innledet mot klanlederen general Aidid nærmeste medarbeidere i oktober 1993 medførte et tap av så vel mennesker, helikoptre og anseelse. Media dokumenterte også at døde amerikanske soldater ble trukket igjennom gatene i Mogadishu. Igjen bestemmer administrasjonen i Washington at man trekker seg ut og oppgir de politiske målsetningene⁶⁵ med de følger det får for Somalia.

I 1999 opplever verden Kosovokrigen. Her er det i høyeste grad luftmakten som spiller hovedrollen. En rolle som daværende president Bill Clinton skreddersyr for den komponenten ved å tidlig stadfeste at han ikke akter å nytte landmakt i særlig grad da han i en tale til nasjonen kom med følgende budskap: "I do not intend to put our troops in Kosovo to fight a war,"⁶⁶

En kan jo bli fristet til å stille seg noe undrende til denne frasigelsen av en eventuell mulighet. Likeledes kan det være god grunn til å stille seg noe uforstående til at forståelsen av asymmetrisk krigføring ikke var større etter blant annet Vietnam og Somalia. Det skulle imidlertid komme hendelser som skulle kaste om på dette. Kosovokrigen ble utkjempet endimensjonalt i luften og Mogadishu episodene var heller ikke noe som var preget av en utpreget fellestankegang. Likevel er det tydelig at den fellesoperative kulturen, som på mange måter synes bestemt i gjennom *Goldwater-Nichols* loven og økt makt hos CinC, øker i betydning. JP 3-0 blir også utgitt i sin andre utgave i februar 1995,⁶⁷ og uten å ha sammenlignet de i detalj, så synes det som den, i stort, er relativ lik 2001 utgaven. Det betyr også at min antakelse om at det med utgivelsen av 2001 utgaven ikke skjer noen revolusjon virker korrekt. La oss derfor se på den konseptuelle fellesdoktrine som lå til grunn i forkant av terrorhandlingen mot USA 11. september 2001.

⁶² Priest, *The Mission*, s. 254.

⁶³ Priest, *The Mission*, s. 56.

⁶⁴ Rekkedal, *Opprør og opprørsbekjempning*, s. 126.

⁶⁵ Rekkedal, *Opprør og opprørsbekjempning*, s. 100.

⁶⁶ Priest, *The Mission*, s. 53.

⁶⁷ Joint Chiefs of Staff, (1995), *Joint Pub 3-0, Doctrine for Joint Operations* (Norfolk, Virginia: United States Joint Forces Command).

2.2 *Joint Publication 3-0, Doctrine for Joint Operations*

Dette omfattende dokument ble utgitt av *the Joint Chiefs of staff*, i revidert utgave, 10 september 2001. Dokumentet inneholder konseptuelle prinsipper og retningslinjer som gjelder alle USAs militære styrker under gjennomføring av fellesoperasjoner, nasjonale som multinasjonale.⁶⁸ Merk også general Hugh Sheltons vektlegging av at doktrinen gjelder for hele spekteret av militære operasjoner. Doktrinen tar like naturlig opp hvordan operere når masseødeleggelsesvåpen er involvert til såkalte: *military operations other than war (MOOTW)*. Spesialstyrker omhandles som en like naturlig komponent som de øvrige, og de asymmetriske trusler er denne gang ikke uteglemt. Doktrinen påpeker faktisk at en av *Joint Force Commanders (JFC)* oppgaver er å ha styrker som er adekvate og fleksible til å møte slike trusler.⁶⁹ Det kan også være verdt å merke seg at det under JP 3-0 følger totalt 68 doktriner, herunder blant annet egne for multinasjonale operasjoner (JP 3-16) og felles spesialoperasjoner (JP 3-05).

Doktrinen er oppbygd over seks kapitler samt flere vedlegg. Kapittel en tar for seg den strategiske konteksten hvor blant annet *National Strategic Direction (NSC)* står sentralt. Dette kapittel tar også opp hvordan terminere operasjoner.⁷⁰ Kapittel to tar for seg det fundamentale med fellesoperasjoner. Kommando og kontroll er et tema som vies stor oppmerksomhet, her spesifiseres spesielt betydningen av kommando og alt dette medfører.⁷¹ Et sitat som oppsummerer den fellesoperative sjefens (JFC) altomfattende ansvar kan være:

JFCs integrate and synchronize the actions of air, land, sea, space, and special operation forces to achieve strategic and operational objectives through integrated, joint campaigns and major operations.⁷²

Kapittel tre belyser planlegging av fellesoperasjoner. Dette kapittel er doktrinen mest omfattende og beskriver, samt diskuterer, blant annet operasjonskunsten eller såkalt *operational art*.⁷³

The employment of military forces to attain strategic and /or operational objectives through the design, organization, integration, and conduct of strategies, campaigns, major operations, and battles. Operational art translates the joint force commander's strategy into operational design, and, ultimately, tactical action, by integrating the key activities of all levels of war.⁷⁴

Operasjonskunsten er altså behørig beskrevet i denne doktrine noe som ikke alltid har vært tilfelle i tidligere tider. Kapittelet beskriver også andre vesentlige verktøy for å kunne planlegge på det operasjonelle nivå og fokuseringen på sjefer, intensjoner og oppdragstaktikk kommer tydelig frem. Eksempelvis trykker doktrinen på at JFCs gir ut prioriterte oppdragsbaserte ordrer til underlagte sjefer og ikke til staber.⁷⁵ Kapittel fire og fem inneholder også interessante vinklinger ved at det førstnevnte kapittel fokuserer på

⁶⁸ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. i.

⁶⁹ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-1.

⁷⁰ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. I-10-11.

⁷¹ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-5-19.

⁷² Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-4. (Uthevet i original).

⁷³ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. III-9-25.

⁷⁴ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. GL-14.

⁷⁵ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. III-1.

fellesoperasjoner i krig mens kapittel fem fokuserer på såkalte *MOOTW*. Kapittel seks omhandler i sin helhet multinasjonale operasjoner og beskriver både allianse- og koalisjonsoperasjoner. Kapittelet innledes med et megetsigende sitat fra 1993:

*Almost every time military forces have deployed from the United States it has been as a member of – most often to lead – coalition operations.*⁷⁶

Doktrinen avrundes med flere rikholdig vedlegg, herunder et omfattende ordforklaringsskapittel. Hele doktrinen krydres med eksempler fra historien og fremstår som meget leseverdig. Kort oppsummert så fremstår JP 3-0 som et helt sentralt dokument for dagens moderne amerikanske forsvar. Doktrinen oppfattes ikke som for omfattende eller for detaljert, den gir rom for fleksibilitet, samtidig som enkelte sannheter er som hugget i stein. Fleksibiliteten gjør seg gjeldende også da mange av de vesentlige temaene diskuteres i doktrinen mens de i den avsluttende ordforklaringen defineres. Denne interessante vektleggingen av tolkning og fastsetting understrekes ytterligere av disse to påfølgende sitat:

The guidance in this publication is authoritative; as such, this doctrine will be followed except when, in the judgement of the commander, exceptional circumstances dictate otherwise.⁷⁷

The principles of war guide warfighting at the strategic, operational, and tactical levels. They are the enduring bedrock of US military doctrine.⁷⁸

JP 3-0 er først og fremst en moderne doktrine tatt frem for å møte dagens og fremtidens utfordringer. Dets hovedfokus er på fellesoperasjoner innenfor det moderne og innfløkte operasjonsområde. Det understreker spesielt betydningen av at doktrinens fundamentale prinsipp er at amerikanske fellesoperative styrker må kunne iverksette avgjørende handlinger for å løse pålagte oppdrag på en kosteffektiv måte. Doktrinen peker også ut betydningen av at militære styrker må kunne samvirke med andre elementer fra de mange amerikanske *agencies*, noe som for meg betyr organisasjoner som velkjente *Central Intelligence Agency* (CIA). Likeledes må militære styrker kunne samvirke med utenlandske regjeringer så vel som andre internasjonale organisasjoner.

The intrinsic nature of interagency coordination demands that **commanders and joint force planners consider all instrument of national power** and recognize which agencies are best qualified to employ these elements toward the objective.⁷⁹

De såkalte krigens prinsipper er meget sentrale og doktrinen vektlegger også betydningen av å kunne operere innenfor det asymmetriske miljø.⁸⁰ Det at doktrinen fremhever krigens prinsipper, som av mange er omdiskuterte,⁸¹ understreker prinsippenes militærteoretiske bidrag og betydning.

⁷⁶ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-1. Sitatets opprinnelse er fra general (US) Robert W. RisCassi. (Kursiv i original).

⁷⁷ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Preface.

⁷⁸ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Appendix A.

⁷⁹ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. viii-ix. (Uthevet i original).

⁸⁰ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-1.

⁸¹ Rekkedal, Nils Marius, (2003), *Moderne Krigskunst – En presentasjon av moderne militærmakt og militærteori* (Oslo: Forsvarets stabsskole), ss. 501-504.

2.2.1 Indikatorer

Det å velge ut noen spesielle indikatorer fra dette konseptuelle dokument og dets historie er ikke enkelt. Utfordringen er ikke å finne indikatorer, men heller å skille ut de vesentligste. Indikatorne bør også ha rukket å bli implementert i systemet, jeg tenker da spesielt på at de for eksempel har vært gjenstand for en utvikling gjennom historien. Dette mener jeg vil gi dem økt kredibilitet. Valget vil uansett til en viss grad bli subjektivt.

Jeg har belyst flere vesentlige emner som doktrinen trekker frem. Utfordringen er nå at doktrinen trykker på flere faktorer, og det er relativt mye som fremstår som essensielt. Doktrinen konkluderer ikke med en resept på hva som er det mest vesentlige av det vesentlige. Det er vel heller ikke doktriners oppgave å gjøre valgene for oss, men heller være retningsvisere, jfr. den tidligere sammenligningen med fyrtårnet.

Hensikten med indikatorne er først og fremst at de skal kunne belyse det konseptuelle verk som doktrinen er. Videre at indikatorne skal kunne gjøre det mulig å sammenligne doktrinen og den praktiske gjennomføringen på et systematisk og sporbart sett. Indikatorne må derfor være basert på selve kjernen i doktrinen. Krigens prinsipper er et eksempel, og kunne utmerket godt dannet basisen for indikatorne. Men ni prinsipper synes som for mange å jobbe utifra. Det synes heller ikke riktig å prioritere noen prinsipper før andre. Jeg velger derfor å gå til beskrivelsen av det fundamentale ved fellesoperasjoner. Her beskrives det at i dag er selve krigens natur ganske så synonymt med fellesoperasjoner. Videre beskrives følgende:

The fundamental principle for employment of US joint forces is to **take decisive action to ensure achievement of the objectives established by the NCA while concluding operations in the shortest time possible and on terms favourable to the United States.**⁸²

Med utgangspunkt i dette sitat og den betydelige vektleggingen JP 3-0 har lagt på krigens prinsipper,⁸³ samt det vel belyste behovet for å kunne se utover egen organisasjon og dermed kunne samvirke med andre organisasjoner, er jeg av den oppfatning av at man kan trekke ut følgende fem indikatorer fra det konseptuelle bakgrunnsmateriale:

Enhetlig målsetning, et fellesoperativt tankesett, et offensivt konsept, en enhetlig kommando og multinasjonalitet. Jeg vil nå gå nærmere inn på de enkelte:

En enhetlig målsetning.

Den enhetlige målsetningen kjenner man igjen fra den historiske debatten. Negative erfaringer fra eksempelvis Vietnam og Somalia skal unngås. Politisk og militær ledelse er forespeilet å føre en god og konstruktiv debatt. Doktrinen er særlig opptatt av sjefers rolle, oppdragsbasert ledelse og operasjonskunst. Dette innenfor et vidt spekter av operasjonstyper og områder. Helt vesentlig for å kunne oppnå dette er at man har felles mål. Hvis ikke oppnår man ikke ønskete resultater. Det kan ytterligere understrekes ved at doktrinen understreker sin egen betydning som en veileder som kan fravikes når ekstraordinære omstendigheter krever det. Skal dette inntreffe vil igjen den enhetlige målsetningen være essensiell.

⁸² Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-I. (Uthevet i original).

⁸³ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-I.

Et fellesoperativt tankesett.

Den fellesoperative kulturen har vokst seg frem gjennom historien. Fra et tilsynelatende godt, om enn tilfeldig, samarbeid under WW II til revirtenking under Vietnam. Videre til et samarbeid under strategisk veiledning under Golfkrigen i 1991. Utfra lovverket fra 1986 (*Goldwater/ Nichols Act*) og den økte satsningen på de territorielle kommandoene, samt utgivelsen av fellesdoktriner synes det som om at det er det fellesoperative tankesett som gjelder.

Doktrinen handler jo også om fellesoperasjoner og den synergieffekt en kan oppnå av dette. Doktrinen trykker altså mer på betydningen av tankesettet enn å beskrive forskjellige komponenters rolle i fellesskapet. Den fellesoperative doktrinen går også foran de grenvise i en eventuell konflikt disse imellom. Doktrinen beskriver også såkalt *Unified Action*, altså samhandlingen eller synergien mellom de væpnede styrker og andre ”maktinstrumenter”.⁸⁴ Her trekkes altså fellestanken ytterligere videre, og man stresser det felles ansvar man har for den totale målsetningen.

Et offensivt konsept.

Historien viser at den amerikanske forsvarsmakt også har vært en ekspedisjonsstyrke, og i dette ligger det naturlig å tenke offensivt. Samtidig gir historien forskjellige eksempler på hvor vellykket dette er. Er man offensiv så har man initiativet og en kan agere i stedet for å parere. Hele denne syklusen benevnes ofte OODA - loopen og ble først beskrevet av den amerikanske obersten John Boyd.⁸⁵ Disse tankene er en viktig essens i manøverkrigføringens tankegang. Uansett holdning til Golfkrigen i 1991 så lå alt til grunn for utførelse av manøverkrigføring. Manøverkrigføring er av legning et offensivt konsept. Når USA den 11 september 2001 blir angrepet på eget territorium så er det en svært uvant opplevelse. De svarer imidlertid offensivt ved å bringe krigen til motstanderen. Igjen et klart eksempel på et offensivt konsept. Etableringen av de regionale kommandoene er også et eksempel på et offensivt konsept. De har, som påvist tidligere, forhåndsinnstillingen klar.

Doktrinen trykker på at når militærmakt nyttes så handler det om å vinne på en tidsmessig og ressursmessig gunstig måte for USA. Doktrinen trykker også på viktigheten av å kunne opprettholde amerikansk influering på andre nasjoner.⁸⁶

Combatant commanders may confront a variety of factors that challenge the stability of countries and regions and threaten US national interest and security within their area of responsibility.[...] **It is difficult to predict which nations or groups may threaten US interests and how and when such threats will emerge.** Yet such predictions should be attempted, and with a process that allows for rapid dissemination of strategic estimates.⁸⁷

I det store og hele preges doktrinen at den er offensiv anlagt. Det skal ageres og ikke reageres.

⁸⁴ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-3.

⁸⁵ Rekkedal, *Moderne Krigskunst*, ss. 551-554. Her beskrives oberst John Boyd og OODA loopen, som står for: *Observe, orient, decide and act* på en god måte.

⁸⁶ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. I-3.

⁸⁷ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. vii. (Uthevet i original).

En enhetlig kommando.

Historien har vist at enhetlig kommando var noe som eksempelvis preget WW II. Erttertiden har imidlertid utvannet dette begrep noe og general Westmoreland hadde eksempelvis ikke kommando over alle amerikanske styrker i Vietnam. Etableringen av de territorielle kommandoene og styrkingen av deres posisjon har imidlertid økt fokuset på den enhetlige kommando. Kommando er sannsynligvis et av doktrinen mest omtalte begrep. Essensen i det å kunne drive fellesoperasjoner er vel nettopp en enhetlig kommando. Alternativet er, som beskrevet i den historiske utviklingen, en form for grenvise operasjoner. Synergieffekten blir da betydelig mindre. Kobler vi også inn koalisjoner fremstår behovet for en enhetlig kommando enda tydeligere.

Multinasjonalitet.

Multinasjonalitet er intet nytt fenomen, eksempelvis viser operasjoner under WW II og Korea krigen eksempler på dette. Golfkrigen i 1991 er en stor koalisjonsoperasjon, og den har nok vært en vesentlig bidragsyter i å sette ytterligere fokus på multinasjonalitetens fordeler og utfordringer. En ytterligere understrekning av multinasjonalitetens rolle ser man ved at det har et eget kapittel allerede i 1995 utgaven av JP 3-0.

Det at multinasjonalitet er tatt inn som et eget kapittel i doktrinen og sågar utvidet noe i 2001 tilsier i seg selv at dette er vesentlig. Likeledes det faktum, som doktrinen tar opp, at koalisjonsoperasjoner er betydelig mer vanlige enn nasjonale operasjoner.⁸⁸

Mitt første spørsmål i den hensikt å besvare oppgaven var: Hva beskriver den aktuelle konseptuelle forankringen? Svaret har jeg belyst med et historisk tilbakeblikk på fremfor alt utviklingen av felleskulturen som kulminerte i utgivelsen av den reviderte utgaven av fellesdoktrinen JP 3-0 rett i forkant av 11 september 2001. Den aktuelle konseptuelle forankringen er, slik jeg ser det i sin ytterste form, denne doktrinen og dens historie.

I den hensikt å kunne forholde meg til noe mer konkret enn dette har jeg gått dypere ved å forholde meg til den konseptuelle forankringen gjennom selektivt utvalgte indikatorer. Disse fem indikatorer er tiltenkt å belyse selve den konseptuelle kjernen. Det er altså JP 3-0 i sin helhet, ytterligere spisset i form av mine indikatorer som jeg oppfatter som det fundamentale med fellesdoktrinen, som beskriver den aktuelle konseptuelle forankringen.

Mine fem indikatorer vil bli ytterligere utdypet og diskutert i kapitel fire. Hensikten der vil være å belyse hvorvidt teori og praksis henger sammen. Først vil jeg imidlertid se nærmere på den praktiske gjennomføringen av OEF for å danne meg en bakgrunn jeg kan diskutere utifra.

⁸⁸ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-1.

3. Den praktiske utførelsen av OEF

Jeg kommer nå til å gi en kortfattet beskrivelse av OEF i den hensikt å danne en bakgrunn. Deretter vil jeg diskutere rundt to av de mer kjente operasjonene, Operasjon *Anaconda* og kampene om Mazar-e-Sharif for å kunne gi et bredere bilde av operasjonen. Avslutningsvis vil jeg konkludere og samtidig besvare mitt spørsmål nummer to: hva kjennetegner den praktiske utførelsen av OEF?

3.1 Operasjon *Enduring Freedom* (OEF)

*On my orders, the United States military has begun strikes against al-Qaida terrorist training camps and military installations of the Taliban regime in Afghanistan. These carefully targeted actions are designed to disrupt the use of Afghanistan as a terrorist base of operations and to attack the military capability of the Taliban regime.*⁸⁹

Slik introduserte den amerikanske presidenten George W. Bush den 7 oktober 2001 iverksettelsen av Operasjon *Enduring Freedom*. En operasjon som også er det offisielle navnet på krigen mot terror i Afghanistan. En krig som altså ikke er rettet mot Afghanistan, selv om den også omtales som *the Afghan War*. Operasjonen hadde følgende målsetninger:

Our three basic objectives for the Afghan War were to completely wipe out al-Qaeda in Afghanistan, rid the country of Taliban leadership, and help the Afghan populace by setting up infrastructure, hospitals and providing humanitarian aid.⁹⁰

En bør merke seg den tilsynelatende helhetlige tankegangen som ligger bak at man først vil fjerne terroristene, deretter fjerne det lederskap som gir støtte til terroristene før man også bygger opp igjen landet.⁹¹ Denne siste fase kan ofte kalles *nation building*, noe som amerikanske styrker ikke alltid har vært like opptatt av. Et faktum overste Jan Mørtberg ved FHS fikk bekreftet i Helsingfors 2005, i samtale med den amerikanske general William Nash, tidligere divisjonssjef under IFOR operasjonen i Bosnia.⁹² I dagens debatt omkring krigføring blir det imidlertid tydeligere hvor viktig også denne fasen er. Dagens Irak konflikt fremstår som et særlig godt eksempel på disse utfordringer. Imidlertid er det også forfattere som beskriver denne todeltede målsetningen som innledningsvis uklar da den peker på to retninger.⁹³

OEF er en tydelig multinasjonal fellesoperasjon, utkjempet på et slagfelt hvor mang en stormakt har følt det harde klima, terrenget og den afghanske krigeren på pulsen. Britene har i tidligere tider utkjempet flere kriger i området. Kriger som for den gamle kolonimakt var harde, et faktum som et besøk til *The British Army Museum* gir uttrykk for. Her vil man blant annet finne kampanjemedaljer med inskripsjoner fra steder som for eksempel Kandahar og Kabul.

⁸⁹ Moore, *The hunt for Bin Laden*, s. 3. (Kursiv tekst i originalen).

⁹⁰ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 36.

⁹¹ Målsetningen bruker ikke ord som: før, deretter og til slutt. Den rekkefølge jeg nevner er dermed en egen tolkning.

⁹² *Implementation Force* (IFOR), den første NATO ledete operasjonen i Bosnia. Samtalen mellom general Nash og overste Mørtberg skjedde i forbindelse med Suomenlinna seminaret i mai 2005.

⁹³ McInnes, "A Different Kind of War? September 11 and the United States' Afghan War", s. 73.

Fra vår tid forbinder vi Afghanistan med Sovjetunionens forsøk på å ta kontroll over området. En operasjon som tiltross for en massiv styrkeinnsats, Sovjetunionen involverte 620 000 soldater i løpet av de år krigen varte,⁹⁴ førte til at de trakk seg ut etter nesten 10 års stridigheter. En undervurdering av de utfordringer Afghanistan byr på kan synes som en fornuftig konklusjon av dette. Den amerikanske operasjonen i Afghanistan skulle ikke ende opp som den sovjetiske. Interessant er det da å merke seg Rumsfelds beskrivelse, vel og merke på et tidlig tidspunkt, av hva Afghanistan hadde av militære midler: "A handful of radar stations, a few tanks, and lots of pickup trucks full of zealots."⁹⁵

General Tommy Franks var som sjef for *Central Command* (CentCom) ansvarlig for, eller *dedicated to watching over* som det heter på engelsk, Afghanistan. CentComs *Area of responsibility* (AOR) talte 25 land, inkludert noen av de presumptivt store problemområder som for eksempel Yemen, Kuwait og Iran.⁹⁶ General Franks var da også militær sjef for OEF. CentCom var jo ikke ukjent med den lederrollen, da general Norman Schwartzkopf hadde den samme rollen under den første Golfkrig i 1991.

Professor Milan Vego gir i sin artikkel "What can we learn from Enduring Freedom" sine betraktninger vedrørende operasjonens tyngdepunkt og målsetninger. Fiendens strategiske tyngdepunkt beskrives som lederskapet til al-Qaida og Taliban, herunder deres vilje til å kjempe. Vego beskriver videre at den strategiske målsetningen ble oppnådd gjennom en stor luftkampanje og med en serie med store (taktiske) aksjoner med målsetning å kontrollere alle fire delene av Afghanistan (Nord, Øst, Vest og Sør).⁹⁷

20 september 2001 oppdaterer general Franks forsvarsminister Donald Rumsfeld og den militære ledelsen på et operasjonskonsept for en militær kampanje inndelt i fire faser.⁹⁸

Fase 1: Styrkeoppbygging i den hensikt å kunne gjennomføre troverdige militære operasjoner.

Fase 2: Utføre innledende operasjoner, og skape forutsetninger for oppfølgingsoperasjoner.

Fase 3: Gjennomføre avgjørende stridsoperasjoner i Afghanistan, fortsette med å bygge koalisjonen og gjennomføre operasjoner i hele operasjonsområdet.

Fase 4: Etabler kapasiteter i /med koalisjonspartene for å forhindre at terroren kommer tilbake og støtt med humanitær assistanse. (Denne siste fase var antatt å ha en varighet på 3-5 år.)⁹⁹

OEF beskrives av oberst Thomas X. Hammes som en innledende suksess med stor fremgang. Det er først når amerikanerne reduserer det helhetlige fokuset og konsentrerer seg om det sørlige området man selv blir overrasket. De gamle etniske konfliktene i dette stammesamfunnet¹⁰⁰ kommer igjen til overflaten, og krigsherrers egne ambisjoner kommer i

⁹⁴ Franks, *American Soldier*, s. 251.

⁹⁵ Franks, *American Soldier*, s. 337.

⁹⁶ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, ss. 5-6.

⁹⁷ Vego, Milan, (2002), "What can we learn from Enduring Freedom" hentet fra <http://www.usni.org/proceedings/Articles02/PROvego07.htm>, 2006-04-10.

⁹⁸ Franks, *American Soldier*, s. 270-272. Oversatt, og tolket til norsk.

⁹⁹ Vego, Milan, (2006), "How to use operational art theory in actual planning" (Foredrag ved Forsvarshøgskolan for kurs C-11, 2006-03-06). Han var meget tydelig på at denne siste fase er for lite vektlagt.

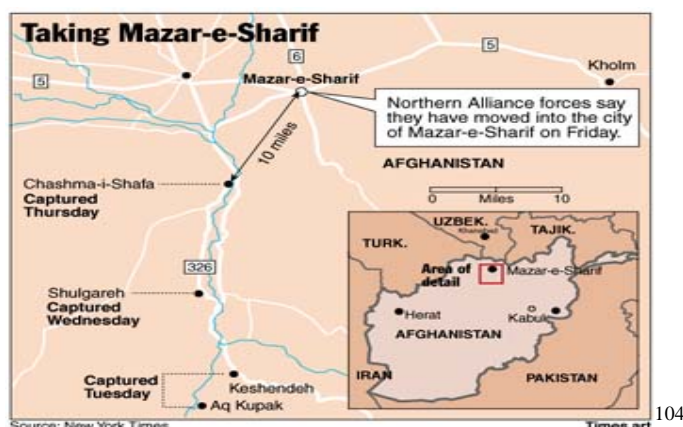
¹⁰⁰ Egne erfaringer med CLJ tilsier at det stammetilhørigheten er helt vesentlig. Det å forstå det intrikate stammesamfunnet som det afghanske folk er satt sammen av er kjernen i det å forstå afghaneren.

forgrunnen.¹⁰¹ Nå skal det heller ikke glemmes at dette skjer nesten samtidig med at det amerikanske fokuset går over til Irak. En skal heller ikke se bort fra at Taliban hadde prioritert sine beste styrker til de meste sensitive områdene.¹⁰² OEF har aldri bestått av spesielt store styrkebidrag, fokus har vært, som belyst i sitatet under, på effekter.

The Campaign began with massive air bombardments at targets throughout the country. We hit everything on the target list[...] We began at midnight and pounded them until dawn. And then we did it again the next night. And the next. We continued the bombing for five days...¹⁰³

For å se nærmere på OEF og noen av de utfordringer man møtte passer det å se mer spesifikt på to av OEFs mest kjente operasjoner, kampene om Mazar-e-Sharif (MeS) og Operasjon *Anaconda* (OPA).

3.1.2 Mazar-e-Sharif (MeS)

Kampene om Mazar-e-Sharif har på mange måter vært den del av OEF som har blitt forbundet med *the Afghan Model*. Spesialstyrker til hest, sammen med den afghanske general Dostums krigere. Dette mens de kaller inn presisjonslevert ild fra høyteknologiske plattformer er vel det bilde de fleste sitter med når man tenker på nettopp MeS. Professor Stephen Biddle ved *US Army War College* gir et litt mer nyansert og detaljert bilde i sin artikkel, ”Toppling the Taliban in Afghanistan.”¹⁰⁵

The terrain and conditions here were extraordinary: at elevations up to 6,400 feet, movement was restricted to winding mountain trails in which sheer rock faces were sometimes separated from thousand-foot drop by no more than a three-foot width of rocky path. With no vehicles able to negotiate such trails, commandos hauling loads of over 40 pounds of equipment per man were given Afghan mountain ponies with wooden saddles and told to ride along with Dostum’s troops.

¹⁰¹ Hammes, Thomas X., (2004), *The Sling and The Stone* (USA: Zenith Press), ss. 153-154.

¹⁰² Se for eksempel Biddle, Stephen, (2005) ”Allies, Airpower and Modern Warfare” i *International Security*, vol 30, No 3 (Winter 2005/06), s. 168.

¹⁰³ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, ss. 38-39.

¹⁰⁴ Kartillustrasjonen er hentet fra: <http://www.sptimes.com/.../Mazar_e_Sharif_captur.shtml>, 2006-04-11. Kartet er valgt beholdt uforandret, selv om det også gir noe unødvendig informasjon.

¹⁰⁵ Biddle, Stephen, (2006), ”Toppling the Taliban in Afghanistan” i Angstrom Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *Understanding Victory and Defeat in Contemporary War* (London: Routledge, kommende).

Legger man til at kun en fra spesialstyrkene hadde erfaring med hester, så aner man noen av de utfordringene de nevnte medlemmer sto ovenfor. Robin Moore, forfatter av *The hunt for Bin Laden* er den jeg har kommet over som kanskje best beskriver operasjonen sett i fra spesialstyrkenes side. Han beskriver et oppdrag som for det 12 manns store A – Team 595, mer kjent som *Tiger 02*, underlagt *TF Dagger*¹⁰⁶ kunne fremstå som noe spesielt. Kort oppsummert gikk det ut på å finne General Dostum, bli hos ham og hjelpe. MeS fremsto som viktig da man ved et suksessrikt angrep ville sikret seg en flyplass og ikke minst åpne en vei til Uzbekistan samt sende et tydelig signal til motstanderen.¹⁰⁷

En faktor er det imidlertid viktig å være klar over for å forstå en slik operasjon, og det er det arbeid som CIA har gjennomført tidligere. USA var altså ikke spesielt opptatt av Afghanistan i forkant av 2001, så underlagsmaterialet var ikke omfattende. CIA gjør imidlertid en formidabel jobb i forkant av at spesialstyrkene settes inn. Det er de som skaper forutsetningene for det samarbeid som eksempelvis *Tiger 02* gjennomfører senere. Spesielt viktig var det å identifisere og knytte kontakter med nøkkelpersoner som hadde evne og vilje til å stå opp mot eksempelvis Taliban.¹⁰⁸ Det skal imidlertid ikke påstås at spesialstyrkene kom til et ”dekket bord”, eksempelvis hadde CIA rapporter beskrevet general Dostum som over 80 år gammel, svekket av hjerteproblemer, manglende en arm og med et intenst hat mot amerikanere. Virkeligheten *Tiger 02* møtte var en ganske annen.¹⁰⁹

Følger man Milan Vegas resonnement vedrørende tyngdepunkt og målsetninger så er man nå i gang med å angripe de styrkene som dannet det operasjonelle tyngdepunkt i Nord. MeS ligger sentralt og kan beskrives som porten inn til Afghanistan fra Nord, og det er her de første store kampene gjennomføres. Landsbyen Bishqab faller 21 oktober, i noe som Biddle beskriver som rene slakten. Amerikanske spesialstyrker lokaliserte mål på avstander over åtte kilometer, og mens delvis skeptiske Nord-allianseledere bivåner det hele, blir målene utslettet av presisjonsstyrte våpen (PGMs).¹¹⁰ Det gikk så langt at enkelte fra Nord-alliansen trodde at den laser som spesialstyrkene ledet inn flyene med i virkeligheten var en form for dødsstråler. Dette fordi alt spesialstyrkene pekte på tilsynelatende forsvant.

Imidlertid lærer motstanderen og kun dager etter de første suksesser med PGMs kom rapportene om langt bedre kamuflerte kjøretøy og posisjoner. Terrenget ble utnyttet på en annen måte, og som Biddle beskriver det, motstanderen forholdt seg ikke bare lidende og passive, de tilpasset seg og prøvde å redusere sin sårbarhet.¹¹¹ Når de lykkes med det bidrar det til at krigen endrer noe av sin karakter, noe man kunne se under de videre operasjonene.

Offisielt faller MeS den 9 November 2001. Imidlertid beskriver Robin Moore situasjonen som fortsatt kaotisk også etter denne dato, eksemplifisert med brudd mot våpenhvilen, endeløse forhandlinger og løftebrudd. Tilslutt stabiliserer imidlertid situasjonen seg. Det hersker sannsynligvis liten tvil om at MeS operasjonen tilslutt kan ses på som en suksess.

¹⁰⁶ Naylor, *Not a good day to die*, ss. 14 -15. *TF Dagger* er navnet på den delen av styrken som i hovedsak besto av amerikanske *Special Forces* (*The Green Berets*).

¹⁰⁷ Moore, *The Hunt for Bin Laden*, s. 63.

¹⁰⁸ Moore, *The Hunt for Bin Laden*, ss. 54 -56.

¹⁰⁹ Moore, *The Hunt for Bin Laden*, s. 65.

¹¹⁰ Biddle, ”Allies, Airpower and Modern Warfare”, s. 168.

¹¹¹ Biddle, ”Allies, Airpower and Modern Warfare”, ss. 169-170.

Operasjonen utløser ifølge general DeLong en dominoeffekt, de fleste gjenværende taliban kontrollerte byer faller på betydelig kortere tid og med mindre investert innsats.¹¹²

I MeS oppnår man sine mål på en, for amerikanerne, kosteffektiv måte. Ser man på målsetninger kan det alltid være en risiko ved å nettopp samarbeide med krigsherrer som tidligere har skiftet side som det passer dem. En faktor som *Tiger 02* og andre tilsvarende enheter måtte leve med kontinuerlig. General Franks erfarte selv hvor vanskelig dette kunne være da han var nede og forhandlet med lederne i Nord-alliansen. Summen av dollar som skulle utbetales når MeS var falt var vesentlig for å komme i gang.

Under operasjonene i MeS får vi altså se det som senere har blitt referert til som *the Afghan Model*. Her involveres spesialstyrker og avstandsleverte våpen fra sjø og luft plattformer. En fellesoperasjon som ikke involverer den amerikanske landkomponenten i særlig grad. De som imidlertid står for landkomponenten er Nord-alliansen. Likeledes ser man et fruktbart samarbeid mellom CIA og spesialstyrkene. Kommandomessig kan det synes som om amerikanske rådgivere har mye å si, men det er altså Nord-alliansen som selv leder sine styrker. Uten tvil sterkt påvirket av sine samtaler med general Tommy Franks. Den motstander man møter varierer sterkt i kvalitet, dog er det en tenkende motstander som utvikles av erfaringer som gjøres. Motstanderen er også på mange måter bedre utrustet enn Nord-alliansen og amerikanerne utgjør en klar styrkemultiplikator. Går vi til en operasjon som tok plass noen måneder senere gjør man imidlertid andre observasjoner.

3.1.3 Operasjon Anaconda (OPA)

Operasjon *Anaconda* (OPA) er kanskje først og fremst kjent som det første konvensjonelle slag amerikanske styrker utkjempet dette århundre. En operasjon som ble gjennomført av en særdeles sammensatt styrke under ledelse av et hovedkvarter med utspring i *10th Mountain division*. Styrken var bestående av rundt 2000 mann fra totalt åtte nasjoner. Det amerikanske styrkebidraget var klart størst men det var igjen hentet fra to forskjellige konvensjonelle divisjoner, forskjellige spesialstyrker, helikopterstyrker med mer. Det som skulle utgjøre operasjonens *main effort* var imidlertid noen hundre afghanere.¹¹⁴

¹¹² DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 51.

¹¹³ Kartillustrasjonen er hentet fra: <<http://www.pjsinnam.com/.../Images/shahikot%20map.jpg>>, 2006-04-11.

¹¹⁴ Naylor, *Not a good day to die*, s. 88.

Operasjonen tok plass sør for Gardez nærmere bestemt i Shah-i-Kot dalen. Et operasjonsområde som kjennetegnes av høyder rundt 3000 moh, meget liten og spredt bebyggelse, snø, så og si ingen infrastruktur og ellers et typisk karrigt høyfjellsterreng. Operasjonen tok til på morgenen den andre mars 2002. I forkant var selvfølgelig nødvendig rekognosering sendt inn. Operasjonen ble offisielt erklært avsluttet 18 Mars 2002.¹¹⁵

Styrkesjefen generalmajor Franklin "Buster" Hagenback¹¹⁶, også titulert som CO CJTF *Mountain*, hadde følgende *mission statement* for OPA:

*CJTF Mountain attacks to destroy (capture or kill) Al Qaida vicinity Objective Remington (Shir-Khan-Kheyl), and to identify or disrupt Al Qaida insurgency support mechanisms and exfiltration routes into Pakistan. On order conduct follow-on operations to clear selected objectives and interdict Al Qaida movements in Area of Operations Lincoln.*¹¹⁷

Imidlertid kan det være verdt å merke seg at ikke alle nødvendigvis hadde de samme målsetningene. Professor Milan Vego beskriver eksempelvis at de afghanske styrkene sannsynlig hadde andre målsetninger enn de amerikanske.¹¹⁸ Det operasjonelle tyngdepunkt var imidlertid vurdert til å være de styrker som forsvarte de østre deler av Afghanistan.¹¹⁹

Ser man på navnet *Anaconda* aner man også hva operasjonen går ut på. Forenklet sett kan man beskrive det som kvelerslangen som grupperer seg rundt sitt bytte for deretter å klemme til. At konseptet er offensivt skulle det vel være unødvendig å understreke. Koalisjonsstyrkene oppsøker en motstander som har forskanset seg i fjellene. En operasjon som også kjennetegnes av at den enkelte mann på bakken skulle føle at han hadde all verdens taktisk støtte. Dette hersker det også liten tvil om, noe min kollega understreket:

Patruljer på dyppet er ikke det spesielle. Det spesielle er all den støtten du har tilgjengelig. Predators og "fast movers" er over deg hele tiden. Trengte du noe var det bare å melde fra.¹²⁰

Operasjonen utvikler seg til å ytterligere understreke den status det Clausewitziske militærteoretiske begrep friksjon har.¹²¹ Fienden flykter ikke, han kjemper. Han har større styrker og er bedre utrustet enn først antatt. Det som var tiltenkt som en ganske enkel operasjon utvikler seg til noe langt mer enn det. Samvirke mellom afghanske krigere, riktignok med stridserfaring, og amerikanske rådgivere fungerer ikke like enkelt som det gjorde i møtet med den tidligere langt mindre forberedte motstanderen. I et av de første møtene med motgang fungerer heller ikke *main effort* som tiltenkt. Fristende blir det derfor å spørre seg om denne modellen med Nord-alliansen og spesialstyrkene kun er anvendelig i "gode dager"? TF *Mountain* får imidlertid tilslutt kontroll over området, men til en langt større kostnad enn først antatt.

¹¹⁵ Naylor, *Not a good day to die*, s. 377.

¹¹⁶ Jeg bruker navnet Hagenback som er det navn Tommy Franks bruker, andre kilder eksempelvis Sean Naylor, bruker navnet Hagenbeck.

¹¹⁷ Naylor, *Not a good day to die*, s. 118. (Kursiv i original).

¹¹⁸ Vego, "What can we learn from Enduring Freedom", s. 7.

¹¹⁹ Vego, "What can we learn from Enduring Freedom", s. 3.

¹²⁰ Intervju med NN, Oslo, 2006-01-04.

¹²¹ von Clausewitz, Carl, (2002), *Om kriget*, översättning och granskning: Mårtensson, Hjalmar; Böhme, Klaus-Richard och Johansson, Alf W. (Stockholm: Bonniers), ss. 79-81.

I OPA får vi se en tett integrering av multinasjonale spesialstyrker, afghanske krigere, regulære amerikanske styrker, luftstridskrefter og marine stridskrefter integrert i samme operasjon. Numerært en relativ liten innsats, men likevel en innsats som både er multinasjonal og fellesoperativ. Operasjonen har også en helt annen intensitet enn flesteparten av de relativt enkle seire OEF har hatt så langt. Resultatet av operasjonen, i følge Kerstin Hakansson, strides det også om. Noen kaller det en suksess mens andre er mer nøkterne i beskrivelsen.¹²² Det kan imidlertid være interessant å avslutte med et sitat fra oberst Wiercnski, en av de deltakende sjefene.

[...]We fought for eleven days at nine thousand feet, had no cold weather injuries, one case of altitude sickness....We haven't seen a single pocket of AQ or Taliban of that size since. We moved throughout the country, touched every single cache, every ratline, and have not seen a single grouping of Al Queda that could do or plan anything significant since. I don't understand what the definition of failure is.¹²³

3.2 Delkonklusjon OEF

Hva er det som fremfor alt kjennetegner den praktiske utførelsen av OEF? Det er forholdsvis enkelt å gå med på at OEF fremstår som en spesiell operasjon. Kanskje først og fremst fordi den inneholder så mange faktorer og elementer. Spesiell også fordi det synes som om de mange deloperasjonene ikke har vært spesielt like. Operasjonen i MeS skiller seg eksempelvis fra OPA, ikke bare for amerikanerne, men også for Nord-alliansen. Sistnevnte hadde en dedikert hovedrolle i MeS mens den tiltenkte hovedrollen i OPA liknet mer en statistrolle når man ser tilbake. Nå kan man jo utvilsomt hevde at slik er militære operasjoner, de varierer på alle måter. OEF har imidlertid vist at man bør beherske et vidt spekter.

OEF er videre en meget kompleks operasjon, ikke minst når man tenker på at krig mot terror på mange måter er en krig mot en metode. Nå ligger det utenfor denne oppgave å gå inn på, men det gjør det vel ikke akkurat mindre komplekst. OEF er en moderne operasjon, som varierer i intensitet og har utvist mange eksempler på multinasjonale fellestanker. OEF viser også klart hvor tett nivåene er integrert med hverandre, samt hvor viktig det er å kunne tenke utradisjonelt i møte med det asymmetriske. Hvem hadde for eksempel sett for seg amerikanske soldater som sloss til hest i år 2001? OEF synliggjør også det faktum at en kan ha flere store operasjoner innenfor det samme geografiske området. OEF og ISAF kan stå som gode eksempler på dette.

OEF har vist mange av de utfordringer en kan stå ovenfor når det gjelder å skape en felles målsetning i en styrke som baserer seg på å samarbeide med såkalte *warlords* eller krigsherrer. Videre også de utfordringer en kan få innenfor kommando og kontroll, både i forhold til krigsherrer men også mot politisk ledelse og internt mellom forsvarsgrenene. Utfordringer i forhold til at motstanderen også tenker og lærer kommer også frem i operasjonen. Dette selvsagte, men likevel også av og til neglisjerte faktum, kan synes unødvendig men den motstander som møtte koalisjonen i Shai-i-Kot dalen var altså av en helt annen kaliber enn den man møtte ved MeS.

¹²² Hakansson, "New Wars, Old Warfare? Comparing US tactics in Afghanistan and Vietnam", s. 85 og 89.

¹²³ Maloney, *Enduring the Freedom, a rogue historian in Afghanistan*, s. 62.

OEF fremstår som en moderne operasjon som tar opp i seg noen av dagens og morgendagens utfordringer. Den utviser et klart multinasjonalt aspekt samtidig som ledende nasjon fortsatt er den ledende nasjon. Den viser også betydningen av å unngå unødvendige tap og lidelser samt betydningen av presisjonsstyrte våpen. Likeledes viser den klart betydningen av å ha nødvendige verktøy i verktøykassen. Spesialstyrker og hangarskipsbaserte fly er meget bra til det meste, men det finnes eksempelvis andre situasjoner hvor det å ha et større innslag av bakkestyrker er nødvendig. CIA fremstår også som en styrkemultiplikator, ikke minst når det gjelder informasjon om området. Stikkordet blir derfor at det tenkes felles. Felleskulturen skinner helt klart igjennom under OEF.

Sist men ikke minst viser OEF at det fortsatt er mennesket som er den helt avgjørende faktor. Teknologien kan anvendes som en styrkemultiplikator, men det er fortsatt mennesker som eksempelvis må lede våpen inn, forhandle med krigsherrer og ta avgjørelser. Det er også mennesker som må gjennomgå de fysiske og psykiske strabaser denne type operasjoner er forbundet med.

4. Henger teori og praksis i sammen?

Etter først å ha sett på det konseptuelle gjennom dets historiske utvikling og ikke minst dagens sentrale doktrine. Deretter på OEF generelt og mer spesielt gjennom to av dets mest kjente operasjoner, kan det være på sin plass å sammenligne. Det kommer jeg til å gjøre ved å ta mine fem indikatorer og diskutere dem opp mot den faktiske gjennomføringen av OEF.

I could not think of a historical parallel for the military campaign under consideration. The operation represented a revolution in warfighting.¹²⁴

Dette utsagnet fra general Franks representerer en ikke uvanlig måte å se OEF på. Det å kalle det en revolusjon er imidlertid bruk av meget sterke ord. Det er imidlertid utvilsomt et faktum at operasjonen inneholder en del gode og oppsiktsvekkende poenger det kan være verdt å se nærmere på.

4.1 Indikator en: En enhetlig målsetning

Den Norske felleoperative doktrinen, FFOD, beskriver enhetlig målsetning som et vesentlig punkt i det å kunne utnytte momentum. Alle som er involvert må ha en felles forståelse av hvor kraften skal settes inn.¹²⁵ En beskrivelse som også kan finnes igjen i JP 3-0:

The purpose of the objective is to direct every military operation towards a clearly defined, decisive, and attainable objective.¹²⁶

Det å ha en målsetning som er mulig å oppnå er sannsynligvis noe av det mest sentrale for å overhode ha en mulighet for å lykkes. Målsetninger og nivåer henger sammen så igjen er det vesentlig at målsetninger på et nivå bidrar positivt til et annet nivå. Her spiller altså operasjonskunsten en vesentlig rolle. OEF kan ikke anklages for å ikke ha tydelige mål og målsetninger. OEF tar ikke bare høyde for de innledende fasene, men inkluderer også den viktige "vinne freden fasen." Denne fasen, hvis gjennomføring i eksempelvis Irak, har skapt store utfordringer og høstet mye kritikk.

Krig og konflikter er selvsagt så politisk sensitive saker at forsvarsminister Donald Rumsfeld og president George W. Bush utvilsomt er direkte involvert. En annen organisasjon: *Joint Chiefs of Staff* (JCOS) involverer seg også. Denne samlingen av forsvarsgrensjefer, samt to utpekte: *Chairman* og *deputy Chairman*, er ikke bare fagsjefer, de er også den politiske ledelsens nærmeste rådgivere. General Franks måtte derfor forholde seg til disse under planleggingen.

Når terroraksjonene traff USA den 11 september 2001 ble fienden fort identifisert til å være Osama Bin Laden og hans organisasjon al-Qaida med tilholdssted i Afghanistan. USA var angrepet på eget territorium og man hadde ingen ferdig utviklet plan for en konvensjonell bakkeoperasjon i Afghanistan. Dette innebattet også at ingen diplomatiske avtaler

¹²⁴ Franks, *American Soldier*, s. 262.

¹²⁵ Forsvarets overkommando, (2000), *Forsvarets felleoperative doktrine – Del A* (Oslo: Forsvarets overkommando), ss. 67-68.

¹²⁶ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, Appendix A.

vedrørende basering av styrker i naboland, kryssing av luftrom osv var inngått. Afghanistan var ikke høyt prioritert i forkant av 11/9.¹²⁷ Når general Franks i kjølvannet av terroraksjonen får melding om å starte planleggingen er det ingen tvil om at man fra toppnivået er bestemt på å handle militært robust med intensjon om såkalt "full range of operational concepts."¹²⁸

Det at motstanderen blir identifisert som al-Qaida fortjener noen kommentarer. "Kjenn deg selv og din motstander og det skal gå deg vel" kan være en liten omskrivning av et av mange militærteoretiske bidrag den kinesiske general og teoretiker Sun Zi¹²⁹ har bidratt med. USA kjente godt til al-Qaida. Organisasjonens forgrunnsmann, den velstående Saudiarabiske forretningsmannen Osama Bin Laden, og organisasjonen al-Qaida hadde medvirket til flere angrep rettet mot USA og deres interesser. USA hadde da blant annet tidligere besvart angrepene, dog med andre midler.¹³⁰ En kuriositet verdt å merke seg er også at ordet al-Qaida betyr basen.¹³¹ Ser man på hva basen betyr for geriljakrigere kan en undres hvorvidt dette er en tilfeldighet. En trygg base er ansett som en nødvendighet for vellykket opprør/geriljakrigføring.

Det å ha klare definerte mål og muligheter, samt evne til å holde fast ved dem må også ses på i lys av de nivåer de militære maktmidler nyttes på. Det er fortsatt slik at noen enheter ikke automatisk gis til sjefer på lavere nivå, de beholdes for handlefrihetens skyld. Slike ressurser kan altså være nødvendig for høyere sjef, men bli en utfordring for lavere sjef. Dette kan oppfattes som et mindre problem i OEF generelt, men for OPA blir det en helt annen sak. Her hadde styrkesjefen enheter inne i sin operasjon med andre målsetninger enn han selv. Dette blir uhyre kompleks, og gjør ikke en allerede komplisert operasjonen enklere for den lokale sjef.

Et annet eksempel på dette med målsetninger er samarbeidet mellom CIA og de militære styrker. Det faktum at general Franks hadde lyktes med å få denne organisasjonen inn under sin kommandoparaply er definitivt en nyskaping. I så måte helt i tråd med doktrinens tanker om *unified action*. CIAs oppdrag i forkant av OEF, for øvrig godt beskrevet av historikeren Sean M. Maloney, kan kort oppsummeres i det vi i vår planleggingsmodell kaller: *Intelligence preparation of the battlefield*.¹³² Selv om enkelte av opplysningene var feil, jfr den tidligere beskrivelsen av general Dostum, så synes det forarbeidet denne organisasjonen gjør som helt vesentlig for den totale oppdragsløsning. I så måte er det et godt bilde på en enhetlig målsetning mellom to ganske så forskjellige hovedrolleinnhavere.

Det faktum at OEF også er en koalisjonsoperasjon er også interessant når det gjelder målsetninger. General De Long beskriver i *Inside CentCom* den politiske agenda som rådet blant deltakernasjoner og de utfordringer dette medførte: "Everybody wanted to help, but everybody also had political agendas."¹³³ Dette utsagn viser tydelig politikkenes rolle i forhold til militærmakten. En rolle, som kan føres tilbake til det kanskje mest siterte av alle utdrag av

¹²⁷ Franks, *American Soldier*, s. 251.

¹²⁸ Franks, *American Soldier*, s. 250.

¹²⁹ Zi, Sun, (1997), *Sun Zis Krigskonst*, från kinesiskan av Ooi Kee Beng och Bengt Pettersson (Stockholm: Försvarshögskolan), s. 31.

¹³⁰ Hammes, *The Sling and The Stone*, ss. 130-152.

¹³¹ Hammes, *The Sling and The Stone*, s. 130.

¹³² Se for eksempel, Forsvarets stabsskole, (2004), *FR 3-1, Planleggings og beslutningsprosessen* (Oslo: FSTS).

¹³³ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 31.

militærteoretikeren Clausewitzs bok *Vom Kriege*, understreker at enhetlige målsetninger ikke bare er nødvendig men også vanskelig på det operasjonelle nivå da politikken kanskje har andre agendaer.¹³⁴

Ser vi på eksempelet med de afghanske krigsherrer blir kanskje enhetlig målsetning umulig å oppnå. En av lærdommene USA trakk etter Sovjetunionens operasjoner i Afghanistan var at en måtte være klar over konflikter og rivalitet mellom enkeltpersoner og grupper.¹³⁵ Det afghanske stammesamfunn preger makten og lojalitet skifter. Eksempel på dette kan man se etter at MeS faller. En ser da personell som rett og slett skifter side. Felles målsetninger blir da vanskelige, og hjelpemidler som US dollars synes nødvendig. Noen utpressing var imidlertid general Franks ikke med på og hans klare svar om at nok er nok i sitt første møte med blant annet generalene Dostum, Khalili, Ismail og Fahim Khan kan stå som et godt eksempel på det. Møtet, som beskrives i boken *Inside CentCom* ender opp i en forhandlig hvor stammelederne ønsker mer penger enn allerede lovet, noe general Franks ikke er spesielt interessert i, og som beskrives i et forholdsvis kraftfullt språk av hans nestkommanderende.

The Afghan leaders debated about what to do. Franks was one of the toughest sons of bitches on the planet. He wasn't going to negotiate - they would have to come to him and say yes.¹³⁶

Et annet interessant aspekt er hentet fra OPA. Styrkesjefen anmoder om å få inn ytterligere ressurser i form av helikopter og artilleri noe som blir avslått under argumentasjonen om at antallet personell skulle holdes så lavt som mulig. Dette kan definitivt gi styrkesjefen følelsen av å måtte kjempe med en arm på ryggen. En militær avdeling er et samtrent samvirkesystem, når deler av systemet fjernes så endres også stridsteknikken.

Et ytterligere eksempel fra OPA kan også belyse dette. Den avdeling som skulle luftlandsettes for å være "kveleslangen", les hindre geriljakrigere og flykte når den afghanske/ amerikanske styrken angrep, var vant til at deres transporthelikoptre ble eskortert av angrephelikoptre. Dette fordi de er særdeles sårbare. Når det ble satt store begrensninger på antall helikoptre som skulle med ble plutselig transportene langt mer sårbare fra forholdsvis enkle våpen. Likeledes må lasten prioriteres annerledes noe som igjen medførte at såkalte taktiske støttevåpen manglet når behovet så absolutt var tilstede. Dette viser igjen det at fordi om målsetningen er relativ klar så er det stor forskjell i måten man ønsker å oppnå målsetningen på.

Den fjerde fasen av målsetningen har jeg beskrevet som å "vinne freden". Det kan jo stilles spørsmål ved om det er mulig når fokus forskyver seg fra Afghanistan til andre steder. Sett opp dine mål og hold fast ved dem er et gammelt militært prinsipp. Det betyr, slik jeg ser det, at OEF ikke kan konstateres ferdig før fase fire er over.

¹³⁴ Clausewitz, *Om kriget*, s. 42. Han beskriver her, "Den politiska avsikten är målet, kriget är medlet för att nå det och medlet kan aldrig ses isolerat från sitt mål."

¹³⁵ Maloney, *Enduring the Freedom, a rogue historian in Afghanistan*, s. 37.

¹³⁶ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 25.

Det synes som om man kan konkludere hvorvidt det konseptuelt viktige poeng vedrørende enhetlig målsetninger er oppfylt i den praktiske gjennomføringen med å si at det gjøres mye for at det skal gjennomføres. General Franks synes ekstremt tydelig på dette. Likevel er det vanskelig å gjennomføre da eksempelvis politiske agendaer, naturlig nok, får stor effekt. For denne oppgaven kan en imidlertid slå fast at det i operasjon OEF tilstrebes å ha enhetlige målsetninger, men at det fortsatt trekkes i forskjellige retninger.

4.3 Indikator to: *Et fellesoperativ tankesett*

*...Joint warfare does not require that all forces participate in a particular operation merely because they are available. The joint force commander has the authority and responsibility to tailor forces for the mission at hand, selecting those that most effectively and efficiently ensure success.*¹³⁷

Jeg har tidligere benevnt general Tommy Franks som en foregangsmann hva gjelder fellesoperativ tankesett. OEF er definitivt, som belyst, en fellesoperasjon. Det valgte sitatet sier også ettertrykkelig at det ikke er slik at hver komponent må brukes like mye for at det skal kunne kalles en fellesoperasjon. Spesialstyrker er oftest en egen komponent, de er også en helt naturlig del av en fellesoperasjon. Det er kanskje her OEF virkelig tilfører noe nytt? Spesialstyrkene blir en integrert del av en fellesoperasjon, sågar kanskje den viktigste komponenten. Dana Priest går så langt som å beskrive at spesialstyrkene ikke ble regnet som noe annet enn en ”komponent for spesielt interesserte” i forkant av krigen i Afghanistan. Hun understreker dette ytterligere ved å henvise til at enkelte offiserer som gikk over fra hæren til spesialstyrkene titulerte det som: ”When I left the Army...”¹³⁸

Doktrinen beskriver altså spesialstyrker som en helt naturlig del av en fellesoperasjon. Under OEF var de det. Jeg vil også hevde at en felles kommandokjede og tett samarbeid med CIA kan tyde på en ytterligere ny konseptuell tilnærming. Dog er det vesentlig å merke seg at de felles kommandolinjer først møtes på CentCom nivå. Inne i operasjonsområdet preges det fortsatt av forskjellige sjefer. Likevel tyder den samhandling som pågår at man tenker felles, noe som kanskje er viktigere enn at fellesskapet formaliseres. En kan likevel ikke komme unna det faktum at det fellesoperative tankesett ikke synes å ha slått helt igjennom når man på toppnivå, les JCOS, fortsatt synes mest opptatt av egen forsvarsgrens deltakelse. General Franks var derimot i høyeste grad opptatt av fellesoperasjoner, noe som gjentatte ganger blir belyst i hans bok og flere ganger bekreftes av andre.¹³⁹

ARCENT commander Lt. General P.T. Mikolashek, and 10th Mountain Division commander Major General Franklin “Buster” Hagenback had proposed clearing Shah-i-Kot, and I had agreed. The operation would be decisive: a focused and lethal unified effort. Think *joint*, I told them. Think inter-service reliance. I had been pushing the importance of joint warfare on this team since late a February commanders’ briefing, just before Anaconda was scheduled to begin.¹⁴⁰

¹³⁷ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. I-1. Sitatet har JP 3-0 hentet fra JP 1 (Joint Warfare of the Armed Forces of the United States). (Kursiv i original).

¹³⁸ Priest, *The Mission*, s. 123.

¹³⁹ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 28. “To his credit, Frank was one of the most joint-oriented commanders I had ever met; he never once favoured his Army background.”

¹⁴⁰ Franks, *American Soldier*, s. 378. (Kursiv i original).

Det synes som om man konkludere med at man har blitt betydelig bedre i det å tenke fellesoperasjoner og at det i seg selv er en styrkemultiplikator. Doktrinen er krystallklar på dette, det synes også som om general Franks er det samme. Generalen virker heller ikke redd for å fortelle sine generaler at det er fellesskapet og ikke komponentene som skaper avgjørelsen.¹⁴¹

Likevel synes det ikke rett å si at det i denne indikator uten videre harmonerer helt mellom doktrinen og den praktiske gjennomføring. Dette fordi det på nivået over, les JCOS, fortsatt synes som om revirtenkingen er tilstede. Nå er vel ikke JP 3-0 først og fremst beregnet for dette nivå, men de legger likevel sterke føringer på sine forsvarsgrener. Interessant er det imidlertid å merke seg det samarbeid som skjer på taktisk og operasjonelt nivå hvor løsningsorienterte offiserer virkelig tar affære.

4.4 Indikator tre: Et offensivt konsept

Er man offensiv så har man oftest initiativet og en kan agere i stedet for parere. Hele denne syklusen benevnes, som nevnt tidligere, ofte som OODA loopen. Det handler altså om å få motstanderen over på defensiven. Etter terrorangrepene den 11 september er det min påstand at hele verden ventet på et amerikansk svar. OEF kom derfor ikke som noen stor overraskelse. Det voldsomme engasjementet og gløden var kanskje mer overraskende. For mens krigen i Irak har mer enn nok av motstandere så kan ikke OEF påstå å hatt den samme utfordring. Den amerikanske oberst og forfatter Thomas X. Hammes hevder imidlertid at den amerikanske handlingen kom overraskende på motstanderen.¹⁴²

Selve krigføringen, eller jakten på terrorister, bærer sterk preg av offensiv tankegang. Det å støtte en annen part, i dette tilfelle Nord-alliansen, med såkalte *A-teams*¹⁴³ er nå en sak, men den voldsomme effekten disse enhetene kunne levere er noe annet. Når man er inne på effekter skal en også være klar over at det ble tatt en avgjørelse om at dette skulle være en krig hvor tilfeller av såkalt *collateral damage* skulle være lavt. En beslutning som kan virke selvsagt på mange, men likevel en beslutning som begrenser handlefriheten til lavere ledere ved at prosessen for å utløse mål tar betydelig lengre tid.¹⁴⁴ Forsvarsminister Donald Rumsfeld understreket dette ytterligere, ifølge Colin McInnes, ved å hevde at: “no nation in human history has done more to avoid civilian casualties than the United States has in this conflict.”¹⁴⁵

OODA loopen handler mye om tid og man var fra hjemlig hold bekymret over at det for eksempel tok lengre tid enn antatt før MeS skulle falle. Dette preger situasjonen hjemme i USA, man vil ha resultater og kritikk kommer i forhold til manglende deltakelse fra konvensjonelle styrker samt for svak ledelse på plassen.¹⁴⁶ Robin Moore beskriver også denne situasjonen sett i fra spesialstyrkene, de har innledningsvis flere utfordringer, blant annet været. Likevel er det kanskje en rapport som *Tiger 02* sender 28 oktober 2001, som gjengis i pressen, som best synliggjør noen av hovedutfordringene spesialstyrkene har.

¹⁴¹ Franks, *American Soldier*, s. 288.

¹⁴² Hammes, *The Sling and The Stone*, s. 153.

¹⁴³ Priest, *The Mission* s. 122. “Operational Detachment Alpha (ODA), the fabled A-team of a dozen men.”

¹⁴⁴ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 34.

¹⁴⁵ Hakansson, “New Wars, Old Warfare? Comparing US tactics in Afghanistan and Vietnam”, s. 78.

¹⁴⁶ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 41.

In regards to your questions about us and the Northern Alliance just sitting around and doing nothing let me explain some of the realities on the ground. I am advising a man on how to best employ light infantry and horse cavalry in the attack against Taliban Russian T-55 tanks, Russian armoured personnel carriers, BTRs, mortars, artillery, ZSU anti-aircraft guns and machine guns. I can't recall the US fighting like this since the Gatling gun destroyed Pancho Villa's charges in the Mexican Civil War in the early 19th century.¹⁴⁷

Et annet aspekt ved offensiven kan beskrives ved alle forskjellige operasjonslinjer man offensivt velger å benytte seg av. Det fryses bankkontoer, beslaglegges materiale, grenser patruljeres, etterretninger utveksles i stor skala, det samarbeides polisiært og det forhandles på høyt politisk nivå.¹⁴⁸

OEF preges, i alle fall innledningsvis, i høyeste grad av et offensivt konsept. Ser man til den såkalte fjerde fase er det imidlertid ikke like tydelig. Her viser det seg at resultater ikke oppnås like hurtig og motstanderen kan fort komme tilbake på offensiven, noe gjentatte angrep mot så vel OEF og ISAF styrker har vist. Det synes på en måte som lettere å være offensiv mens striden pågår, men vanskeligere når freden skal vinnes.

Jeg innledet med å belyse fellesoperasjoners fundamentale prinsipp, her spilte tiden inn. Det handlet om å avslutte operasjoner på kortest mulig tid og på termer som er positive for USA. Det synes som om det i fase fire av OEF kan være grunnlag for å si at den offensive tankegang ikke er like tydelig i denne fasen. Her vil imidlertid kultur spille en viktig rolle. Egen erfaringer tilsier at det er vanskelig å overføre det vestlige tidsbegrepet inn mot den Afghanske kultur. USA har ikke spesielt god tid, general Franks belyste at den fjerde fase ville ta noen år. Nå har det snart gått fem år siden OEF startet. Irak operasjonen krever sitt, flere nasjoner gjør som Norge og trekker ut sine bidrag. Det er kort og godt vanskelig å være offensiv i denne fasen.

En konklusjon får være at operasjonens praktiske gjennomføring innledningsvis preges av et på alle måter offensivt konsept. Helt i tråd med det doktrinen sier. Derimot har denne offensiv avtatt i den fjerde fase, noe som fremfor alt skyldes at det er vanskeligere å være offensiv i denne fasen av operasjonen.

4.5 Indikator fire: En enhetlig kommando

Denne indikator kan fort blandes sammen med indikatoren om enhetlig målsetning. Imidlertid er de vesentlig forskjellige. Med enhetlig kommando menes kort og godt kommandolinjene innenfor organisasjonen. Fokus står her på sjefene, hvor de leder fra og hvilket mandat de har. At uttrykket kommando er essensielt tyder general DeLongs utsagn på: "Nothing is as important in war as chain of command and unity of command."¹⁴⁹

FFOD beskriver dette som et vesentlig punkt i det å kunne sikre seg at alle krefter brukes målrettet. Det kommer til uttrykk ved at sjefen utnytter kommandokjeden for å formidle

¹⁴⁷ Moore, *The Hunt for Bin Laden*, s. 71.

¹⁴⁸ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 30.

¹⁴⁹ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 25.

intensjoner og kontrollere utførelse.¹⁵⁰ En beskrivelse som ytterligere understrekes og strammes til i JP 3-0.

The purpose of unity of command is to ensure unity of effort under one responsible commander for every objective.¹⁵¹

General Franks er som sjef for CentCom den øverste fagmilitære sjef, på lik linje med den rollen general Schwartzkopf hadde under den første Golfkrig i 1991. Imidlertid ser vi en vesentlig forskjell på hvor de velger å lede fra. Schwartzkopf valgte å lede i fra Saudi Arabia, altså betydelig nærmere operasjonsområdet, mens Franks ble ved CentCom. Professor Milan Vego belyste Franks lederstil under sitt foredrag ved Försvarshögskolan, og han var veldig bevisst på det at man som sjef CentCom har betydelig mer enn Afghanistan å fokusere på. Noe som Donald Rumsfeld også påpeker ovenfor general Franks.¹⁵²

Det var altså ikke slik i følge Vego, at en fire stjerners general kunne eller burde kontrollere hva som skjedde i hulene i Afghanistan.¹⁵³ Franks valg av kommandoplass strider imidlertid mot tanken om at sjefer skal være langt fremme. Imidlertid har dagens teknologi muligheter til å gi styrkesjefer situasjonsbilder uten at de må være fremme selv og fysisk se operasjonsområdet. Sjefer på dette nivå har sannsynligvis også en litt annen jobb enn det å "være ved fronten." Franks beskriver også den første delen av OEF som endeløse videokonferanser.¹⁵⁴

General Franks valg av kommandoplass blir enda tydeligere når man ser den tette koordineringen han har med president og ikke minst med forsvarsminister. Likevel kan det slås fast at kommandolinjene først møtes i CentCom. Det er eksempelvis sjef CentCom som har blitt tildelt OPCON over CIAs aktiviteter i teateret. Utfordringer vil da kunne oppstå når de lokale sjefer på plass ikke har kommandomyndighet i forhold til hverandre. Det kan være på sin plass å se på kommandokjeden i mer detalj:

OEF ble ledet av forskjellige hovedkvarter. CentCom hadde utvilsomt kommando over alle amerikanske styrker i teateret,¹⁵⁵ men nedover i systemet var kommandostrukturen mer perifer. Generalløytnant Paul Mikolashek var sjef for *Coalition Forces Land Component Command* (CFLCC). Dette innebattet at han hadde kommandoen over alle amerikanske bakkestyrker, herunder også US Marines og spesialstyrker. Kommandoplassen var basert i Kuwait med et fremskutt element i Uzbekistan.¹⁵⁶ Imidlertid hadde *Joint Special Operation Command* (JSOC) en egen agenda med deler av spesialstyrkene som fortsatt synes å stå under sentral kommando. Deres hovedoppdrag var i følge Sean Naylor jakt på såkalte *High- Value Targets* (HVT)¹⁵⁷ CIA hadde også en egen kommandokjede, og luftstridskreftene ble ledet av generalløytnant Chuck Wald fra en kommandoplass, *Combined Air Operations Centre*

¹⁵⁰ Forsvarets overkommando, *Forsvarets fellesoperative doktrine - Del A*, s. 68.

¹⁵¹ United States Joint Forces Command, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. A-2.

¹⁵² Franks, *American Soldier*, s. 268.

¹⁵³ Vego, "How to use operational art theory in actual planning", (Foredrag).

¹⁵⁴ Franks, *American Soldier*, ss. 313-314.

¹⁵⁵ Franks, *American Soldier*, s. 290. Her påpekes at dette også gjaldt for Central Intelligence Agency (CIA).

Centcom hadde OPCON over CIA aktiviteter i teateret.

¹⁵⁶ Naylor, *Not a good day to die*, s. 12.

¹⁵⁷ Naylor, *Not a good day to die*, ss. 29-33.

(CAOC), inne på Prins Sultan basen i Riyadh, Saudi Arabia. Sjøstridskreftene ble ledet av viseadmiral Willie Moore fra sitt hovedkvarter i Bahrain¹⁵⁸

Interessant å merke seg er derfor at selv om mye av styrken faller inn under CFLCC så finnes det intet hovedkvarter under CentCom som har kommando over alle styrker. Interessant er det også å se at inne i Afghanistan har den operasjonelle sjef under OPA, generalmajor "Buster" Hagenback, kun kommando over en del av styrken. Rent konkret betyr det at Hagenback vil kunne ha styrker inne i sitt operasjonsområde som, i verste fall, opererer utenfor hans kontroll.

Nå viser OPA oss at personlig kjemi løser det meste, men en kan ikke la være å tenke tanken på at akkurat dette hadde ikke vært noe problem hvis general Tommy Franks hadde basert sitt hovedkvarter fremme i nærheten av operasjonsområdet. Da hadde det på den annen side vært langt til president og forsvarsminister. Vi får altså en situasjon hvor du må prioritere det ene fremfor det andre. Et dilemma som det vel sannsynligvis ikke finnes noe klart svar på og som sjefene også i fremtiden vil løse på forskjellige måter. Den Israelske militærteoretiker Martin van Creveldt beskriver dette godt i sin bok *Command in war* (1985), der han blant annet belyser at utfordringene med å effektivt føre kommando over militære styrker er like gammel som krigen selv.¹⁵⁹ Under OPA kom kommandostrukturen i fokus. Enkelte har vært meget kritiske til hvordan dette ble løst, noe Sean Naylor belyser:

But that didn't stop CENTCOM from ensnaring Special Forces in a confusing and often conflicting chain of command that was to affect with nearly disastrous results the rest of the war in Afghanistan.¹⁶⁰

Hvem som er sjef over hvem bør ikke være et tema man ønsker å ta opp når operasjonen er i gang. Likevel måtte militære sjefene som Hagenback forholde seg til at han kun hadde kommando over deler av styrken involvert i *Anaconda*. Doktrinen beskriver betydningen av *liason teams*¹⁶¹, men det synes som noe lettvent og satse på at de kan utjevne vanskelige kommandoforhold på bakken.

Et annet aspekt er at det etter hvert pågår en annen operasjon i området. ISAF styrken hadde en helt annen, etter hvert NATO ledet, kommandostruktur. Egne erfaringer tilsier imidlertid at dette samarbeidet fungerte tilfredsstillende. Ikke minst fordi man hadde en geografisk inndeling å forholde seg til. ISAF var i den perioden studien omhandler veldig bundet til Kabul og omegn. OEF var langt mer involvert i grensetraktene. Det synes som om samarbeidet mellom militær og politisk ledelse fungerte på en god måte. Militær ledelse lykkes med å integrere CIA i strukturen. I tillegg presset Franks inn fellestankegangen. Alt dette skulle tyde på at det er en klar enhetlig kommando. Etter min oppfatning er det definitivt klare kommandoforhold på CentCom nivå. Problemet blir imidlertid tydeligere på lavere nivå. Eksempelet med Hagenback og spesialstyrkene belyser dette så alt for godt. En fellesoperativ sjef, men med begrenset kommando. Det synes ikke som om det er doktrinen legger opp til.

¹⁵⁸ Franks, *American Soldier*, s. 284.

¹⁵⁹ van Creveld, Martin, (1985), *Command in War* (Cambridge: Harvard University Press), s. 1.

¹⁶⁰ Naylor, *Not a good day to die*, s. 14.

¹⁶¹ United States Joint Forces Command, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. II-19.

4.6 Indikator fem: Multinasjonalitet

Doktrinen legger opp til at multinasjonalitet er en del av dagens og fremtidens operasjoner, men ser ikke bort fra at operasjoner fortsatt kan gjennomføres alene.

The mission determines the Coalition; the Coalition does not determine the mission.¹⁶²

General Franks ser denne operasjonen som en multinasjonal fellesoperasjon. Han, bokstavelig talt, presser fellestanken inn hos JCOS¹⁶³ og legger stort arbeid i å legge forholdene til rette for alle koalisjonspartnerne. Noe som kommer klart frem ved at det er toppnivået som tar seg av etableringen og tilretteleggelsen for partnerlandene.¹⁶⁴ Det å ha mange flagg vaiende i Tampa (Hovedkvarteret til CentCom), fremstår som en styrke for gjennomføringen av operasjonen, dette til tross for at bidraget tallmessig var svært lavt fra enkelte nasjoner. Natos fellesoperative doktriner beskriver dette på en god måte.

Multinationality is the reality at the operational level because it reflects the political necessity of seeking international consensus and legitimacy for military action.¹⁶⁵

Det multinasjonale bidraget ble personlig ledet av Mike De Long, general Franks nestkommanderende, noe som sier sitt om hvilken stor betydning dette ble tillagt. Enkelte nasjoner som Storbritannia er med fra første stund,¹⁶⁶ andre kommer til etter hvert. Det multinasjonale bidraget teller ikke bare landstyrker og flystyrker:

Det er nemlig forholdsvis enkelt å glemme sjøkomponenten når man snakker om operasjoner i Afghanistan. Kystlinje er jo ikke noe som preger denne stat. Likevel skal en være klar over at det var en ganske så formidabel flåtestyrke man deployerte. Så mange som seks amerikanske og britiske hangarskip med ytterligere støttfartøy, for ikke snakke om de atomdrevne undervannsbåtene som kunne skyte *Tomahawk* missiler, var på en eller annen måte involvert i operasjonen.¹⁶⁷ General DeLong beskriver sågar også at både Italia og Frankrike sluttet seg til med et hangarskip hver og at havet utenfor den pakistanske kyst ble som en parkeringsplass for hangarskip.¹⁶⁸

Ser man på min beskrivelse av OEF så synes sannsynligvis den multinasjonale delen tydeligst i OPA. Operasjonen er multinasjonal men deltakerlandene løser selvstendig deler av oppdraget.¹⁶⁹ Dette synes som en fornuftig måte å jobbe på da man da utnytter fordelene ved multinasjonalitet, eksempelvis bredere politisk forståelse og tilførsel av flere spesialister. Samtidig som man kan tilstrebe å unngå de ulempene man alltid vil finne som forskjellig teknikker, språklige misforståelser og varierende grad av interoperabilitet. Verdt å merke seg kan det være at doktrinen, ydmykt nok, beskriver at amerikanske styrker ikke automatisk kan

¹⁶² DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 145.

¹⁶³ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 28.

¹⁶⁴ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 30.

¹⁶⁵ NATO, (2006), *Allied Joint Doctrine AJP-01 (C)*, s. 4-6.

¹⁶⁶ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 39.

¹⁶⁷ Maloney, *Enduring the Freedom, a rogue historian in Afghanistan*, s. 41.

¹⁶⁸ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 31.

¹⁶⁹ Intervju med NN, Oslo, 2006-01-04.

forvente at engelsk skal være det dominerende språk.¹⁷⁰ Kultur og språk er imidlertid vesentlige utfordringer, noe doktrinen påpeker.

**Each partner in multinational operations possesses a unique cultural identity[...]
Language differences often present the most immediate challenge.**¹⁷¹

Den største utfordringen er kanskje de ulike politiske agendaer. En utfordring doktrinen også har tatt inn over seg ved å beskrive at to nasjoner ikke har de eksakt samme grunner for å være med i en koalisjon eller allianse.¹⁷² Jeg har beskrevet dette tidligere, og dette er ikke en enkel sak og forholde seg til. For å belyse dette ytterligere kan man tenke seg den situasjonen CentCom kom i når Russland ville delta i operasjonen. General DeLong beskriver dette som et noe delikat problem da det afghanske folk ikke nødvendigvis var klare for dette, og kanskje i større grad ville vende seg mot koalisjonen.¹⁷³

En nasjon som går inn i en koalisjon vil også alltid ha en kommandolinje hjem. Doktrinen tar dette opp som en selvfølgelighet og det gjelder å få de nasjonale kommandolinjer til å arbeide i samme retning som koalisjonenes eller alliansens. Noe som altså er en utfordring. Planleggingen blir altså mer kompleks i en multinasjonal setting. Noe også doktrinen setter fokus på:

Plans in multinational operations should be kept simple and focused on clearly defined objectives.¹⁷⁴

OPA tar, etter min mening, høyde for dette. Hvorvidt planen er enkel kan vel egentlig diskuteres ytterligere men nasjonalt er det enkelt mtp den tilsynelatende fungerende inndelingen i de forskjellige *Task Forces*.

I det store og hele synes det som om doktrinen tanker om viktigheten av multinasjonalitet ivaretas i den praktiske utførelsen. Jeg synes å se en klar rød tråd fra CentCom og koalisjonslandsbyen til spesialstyrkenes oppdragsorganisering for oppdrag i OPA. Multinasjonalitetens fordeler og ulemper virker kjent og dets fordeler er det som løftes frem.

4.7 Delkonklusjon

Etter en gjennomgang av den fellesoperative doktrinen JP 3-0 valgte jeg ut fem indikatorer for å kunne belyse det konseptuelle. Disse fem har jeg, etter å ha belyst OEF i nærmere detalj, tilstrebet å se opp i mot den praktiske utførelsen for å se om den konseptuelle teori og praksis har forankring i hverandre. En kort oppsummering og delkonklusjon kan nå være på sin plass.

¹⁷⁰ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-4.

¹⁷¹ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-4. (Uthevet i original).

¹⁷² Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-1.

¹⁷³ DeLong with Lukeman, *Inside Centcom*, s. 31.

¹⁷⁴ Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0*, s. VI-9. (Uthevet i original).

Enhetlig målsetning er vesentlig i doktrinen og det synes også som om den praktiske gjennomføringen kjennetegnes av dette. Det er imidlertid meget vanskelig å oppnå i en multinasjonal fellesoperasjon. Noe også doktrinen erkjenner. Spesielt vanskelig blir det å oppnå dette når man trekker inn krigsherrer hvis lojalitet kan sies å ha vært skiftende. Doktrinen beskriver imidlertid ikke et slikt samarbeid.

Et fellesoperativt tankesett er selvsagt vesentlig i en fellesoperativ doktrine og kan klart kjennes igjen i gjennomføringen. Her er det imidlertid fortsatt noe revirtenking innenfor det militærstrategisk nivå, les *Joint Chiefs of staff*, noe som kan prege komponentene. Styrkesjefen, general Franks er imidlertid meget klar på hva som gjelder. Innenfor det operasjonelle nivå synes det som om man i den praktiske utførelsen er meget løsningsorienterte mot det fellesoperative tankesettet.

Et offensivt konsept preger doktrinen. Her viser sammenligningen at man i de første faser av OEF er meget offensive. Man er utradisjonelle og lever opp til doktrinen på alle måter. Jeg valgte å belyse det offensive med John Boyds OODA- loop og alt tyder på at det ageres og i mindre grad reageres. Imidlertid ser man et noe mindre offensivt konsept når man nærmer seg fase fire.

En enhetlig kommando er også et av doktrinens vesentligste punkter. Igjen kjenner man det igjen i den praktiske utførelsen på CentCom - nivå. General Tommy Franks har kommando over alle styrker innenfor hans teater. På operasjonelt nivå er det eksempler på at det ikke lar seg gjennomføre på samme måte. Styrkesjefen i OPA får altså ikke kommando over alle styrkene innenfor eget operasjonsområde.

Multinasjonalitet er et kjennetegn man kan plassere på dagens operasjoner. Doktrinen trekker det frem som vesentlig og den praktiske gjennomføringen likeså. Det er også vesentlig å se at de utfordringer som er forbundet med multinasjonalitet også trekkes frem i doktrinen og at man er løsningsorientert i den praktiske utførelsen.

Ved å diskutere indikatorenes innhold med den praktiske gjennomføringen gjør man interessante observasjoner. Imidlertid er det mye som kan tyde på en sterk sammenheng mellom teori og praksis, dog er det verdt å merke seg at indikatorene varierer i styrke i den praktiske utførelsen. Mye tyder også på at dette skiller seg mellom de forskjellige nivåene, altså mellom taktisk, operasjonelt og strategisk nivå.

5. Konklusjon, refleksjon og fremtidig forskning

5.1 Konklusjon

OEF har i stort vist at teori og praksis henger sammen, imidlertid er det flere interessante differanser. Hvorfor det blir slik kan være en selvklar og interessant problemstilling i seg selv, og jeg kommer tilbake til dette spørsmålet. Innledningsvis vil jeg imidlertid kommentere at mine indikatorer synes å ha fungert godt, men ved å velge fem stykker har jeg også utelatt flere. Dette vil naturlig nok konklusjonen bære preg av.

Mitt første spørsmål i hensikt å besvare oppgaven var følgende: Hva beskriver den aktuelle konseptuelle forankringen? Svaret har jeg belyst med et historisk tilbakeblikk på fremfor alt utviklingen av felleskulturen som kuliminerte i utgivelsen av den reviderte utgaven av fellesdoktrinen JP 3-0. Den aktuelle konseptuelle forankringen er, slik jeg ser det i sin ytterste form, denne doktrinen og dens historie.

I den hensikt å kunne forholde meg til noe mer konkret enn dette har jeg gått dypere ved å forholde meg til den konseptuelle forankringen gjennom selektivt utvalgte indikatorer. Det er altså JP 3-0 i sin helhet, ytterligere spisset i form av mine indikatorer, som jeg oppfatter som det fundamentale med fellesdoktrinen og som beskriver den aktuelle konseptuelle forankringen.

Mitt neste spørsmål var følgende: Hva kjennetegner den praktiske utførelsen av OEF? Den fremstår som en spesiell og kompleks operasjon. OEF er også en operasjon som varierer kraftig i intensitet. OEF viser også klart hvor tett nivåene er integrert i hverandre samt hvor viktig det er å kunne tenke utradisjonelt i møte med det asymmetriske. Her kan operasjonen i MeS med amerikanske soldater til hest fremstå som et godt eksempel. OEF har vist mange av de utfordringer en kan stå ovenfor når det gjelder å skape en felles målsetning i en styrke som baserer seg på å samarbeide med *warlords*. Videre også de utfordringer en kan få innenfor kommando og kontroll, både i forhold til krigsherrer men også mot politisk ledelse og internt mellom forsvarsgrenene.

OEF fremstår altså som en moderne operasjon som tar inn i seg noen av dagens og morgendagens utfordringer. Den utviser et klart multinasjonalt aspekt samtidig som ledende nasjon fortsatt er ledende nasjon. Den viser også betydningen av å unngå unødvendige tap og lidelser samt betydningen av presisjonsstyrte våpen. Likeledes viser den klart betydningen av å ha nødvendige verktøy i verktøykassen. Spesialstyrker og hangarskipsbaserte fly er meget bra til det meste men det finnes eksempler på andre situasjoner hvor det å ha et større innslag av bakkestyrker er nødvendig. Stikkordet blir derfor at det tenkes felles. Felleskulturen skinner helt klart igjennom under OEF.

Det siste spørsmålet tok for seg følgende: I hvilken utstrekning henger teori og praksis i sammen og hvilke konklusjoner kan trekkes av dette? Her kan det være naturlig å ta for seg indikatorene igjen:

Enhetlig målsetninger var min første indikator. Interessant nok så synes fortsatt den hierarkiske nivåinndelingen å gjøre sitt til at dette er lettere i teori enn i praksis. Likevel synes det som om man har lært av sin historie, og fra politisk til militært hold virker det som om det

fungerer godt. Imidlertid føles nok valg tatt på høyere nivå, eksempelvis som belyst i OPA, et pålagt styrketak, som en klar begrensning i forhold til de militære målsetninger. Dette er sannsynligvis en faktor som alltid vil være til stede og må nesten påregnes i all planlegging av større operasjoner. Høyere sjefer, herunder spesielt politiske myndigheter, har som sin kanskje viktigste funksjon og se til det totale bildet. Målsetningen med den siste fasen, den såkalte "vinne freden fasen" synes det imidlertid som man tar litt for enkelt på. Her viser diskusjonen at når hovedfokus øyensynlig forlater Afghanistan for å gå over til Irak så bremser fremgangen opp. Kanskje et bevis på at det er i denne fase at virkelig fokus, offensivitet og enhetlig målsetning må være til stede. Faser som dette tar som kjent tid og terminologien "den lange krigen" anvendes allerede internt i det amerikanske offiserskorpset. General Abizaid, general Franks etterfølger, har blant annet brukt det siden 2004 for å understreke behovet for utstrakt tålmodighet.¹⁷⁵

At OEF er fellesoperativ og offensiv av natur er det liten tvil om. At det er det fellesoperative nivå som skal styre virksomheten synes klart da både selve opprettelsen av JCOS og ikke minst sjefer som general Tommy Franks gir så klart uttrykk for det. JP 3-0 fra så vel 1995 som 2001 er også overbevisende i sin rolle som det overordnede konsept. Det å tenke kun grenvis synes som å spille en fotballkamp med instruksjoner om at det ikke er lov til å skyte fra langt hold, fra luften eller forflytte seg uten ball. Det er interaksjonen mellom de forskjellige komponentene og teknikkene som skaper fotballaget. Det samme kan sies om en militær operasjon. Interaksjonen er vesentlig i det å skape resultater. Likevel ser man fortsatt at høyere sjefer verner om sine egne. I min undersøkelse er det spesielt JCOS og delvis spesialstyrkemiljøet som gjør det. Interessant er det imidlertid at spesialstyrkene i OEF er en absolutt likeverdig medspiller. Interessant er det også å kunne konkludere med at det synlige offensive konseptet synes å bli mindre tydelig i den fjerde fasen av OEF.

Enhetlig kommando anses å være ett hundre prosent til stede på CentCom nivå. Utvilsomt en fremgang fra tidligere. Likevel dukker utfordringene opp når man på lavere nivå ikke har den samme følelsen av å ha enhetlig kommando. En sjef- et område er, slik jeg ser det, selve rasjonale i det å utnytte alle verktøy. Generalmajor Hagenback eksempelvis, må ha følt seg som en dirigent i et orkester hvor vedkommende aldri kunne vite om de som spiller trommer skulle dukke opp eller langt mindre spille i henhold til utleverte noter.

Min siste indikator handlet om multinasjonalitet. Et begrep som er blitt tydeligere de siste årene, ikke minst fordi de fleste nasjoner reduserer sine forsvarsmakter og økt samarbeid blir et naturlig svar. OEF preges av nettopp multinasjonalitet selv om det amerikanske bidrag er desidert størst, og ledelsen utvilsomt er amerikansk. Doktrinen eigner også et helt eget kapittel til emnet og det synes som den praktiske tilnærmingen utelukkende ser dette som positivt. Imidlertid er det utfordringer med dette, kanskje spesielt belyst med den noe utradisjonelle multinasjonale parten, krigsherrer. Nå ligger vel de litt på siden da de ikke representerer en stat i så måte, men som sagt tidligere, nøkkelen til det å forstå afghaneren og Afghanistan ligger i stammekulturen. I dette tilfelle brukes økonomi for å skape felles målsetninger, kanskje etisk forkastelig vil noen si, men det gir i hvert fall resultater.

Den mer tradisjonelle deltakelsen fra andre nasjoner synes ivaretatt helt etter oppskriften. Det er toppnivået som tar hånd om de multinasjonale partene og alle bidrag synes like viktig. Det er utvilsomt politisk makt i å ha mange flagg utenfor sitt hovedkvarter.

¹⁷⁵ Cederskog, Georg, (2006), "Kriget mot terrorismen kan ta decennier" i *Dagens Nyheter* (2006-02-04), s. 30.

Hvorfor henger teori og praksis så vidt godt i sammen? Det tyder på at det finnes en synergi mellom de to delene. Ser vi på det konseptuelle, eller teorien, så legger den forankringen for dagens og morgendagens anvendelse av militærmakt. Dette gjennom en moderne og fleksibelt doktrine som ikke sitter fast i den forrige krigen, men ser fremover. Altså brukes fortiden for å kunne fungere i fremtiden. Forfatteren John Poole som blant annet behandler asymmetri, beskriver dette i sin bok *Phantom Soldier*:

*This book is dedicated to the Americans who must fight the next war. May the lessons of the past help them to better prepare for the future.*¹⁷⁶

JP 3-0 fremstår som en slik doktrine. Den er tydelig, men gir også rom for tolkning og er ingen fasit. Ingen hadde vel sett for seg amerikanske SOF soldater anno 2001, til hest, mens de ved hjelp av høyteknologiske hjelpemidler leder inn den mest moderne ildstøtte som finnes. Dette synes imidlertid mulig fordi mennesket og doktrinen muliggjør det. En meget treffende beskrivelse har Dana Priest gjort ved å si at OEF kombinerte den utrolige menneskelige utholdenheten fra 1700 tallets afghanske kriger med moderne teknologi som kryptert satellitt samband og luftmakt fra det 21. århundre.¹⁷⁷

Den praktiske delen skal heller ikke glemmes. OEF har vist oss at stikkordet synes å være fleksible styrker som har et stort spekter av anvendelsesområder. Styrker som kan fungere selv om rammevilkår forandres. Dagens konflikter krever fremfor alt fleksible styrker. Styrker som er fleksible nok til å kunne veksle mellom det å levere langtrekkende og overlegen ild i det ene øyeblikket. Samtidig som man i neste fase slåss som regulære soldater har sloss i ualminnelige tider, ansikt til ansikt med en jevnbyrdig motstander. Dagens konseptuelle tilnærming tilsier at man må ta vare på fortidens kunnskap mens man samtidig tilegner seg ny. Noe som igjen fører oss tilbake til teorien; doktrinen må altså kunne forholde seg til både gammelt og nytt.

Den kanskje aller største utfordring er imidlertid at ens eget ønske om hurtige avgjørelser sjelden passer opp mot de reelle behov i det å kunne vinne freden. Reiser man for tidlig fra et problem viser historien at problemet har en tendens til å blusse opp igjen. Militærmakt mot terrorister er oppgavens tittel, hvorvidt terror er en metode eller ikke skal oppgaven fortsatt ikke ta stilling til, men oppgaven belyser at en bør agere bredt. Militærmakt alene er bare et verktøy av mange. Dana Priest belyser dette på en god måte:

*Terrorism's ultimate defeat would not come on the battlefield at the hands of soldiers. Neither President Bush nor his armed forces had a strategy for that campaign.*¹⁷⁸

Min konklusjon er ikke revolusjonerende på noen som helst måte. Den viser imidlertid at et konseptuelt dokument som den fellesoperative doktrinen er anvendbar i praksis. Teori og praksis henger altså i sammen. Det er interessant fordi man lett kan henge seg opp i at doktrinen kommer ut dagen før den i realiteten skal anvendes for første gang. Imidlertid er ikke den reviderte doktrinen veldig forskjellig fra den utgaven som kom ut i 1995. Hvilket

¹⁷⁶ Poole, John H., (2001), *Phantom Soldier* (Emerald Isle NC, USA: Posterity Press), s. v. (Kursiv tekst i originalen).

¹⁷⁷ Priest, *The Mission*, s. 38.

¹⁷⁸ Priest, *The Mission*, s. 14.

medfører at retningen allerede er lagt og saker er allerede implementert. Datoen for utgivelsen spiller da mindre rolle. Når da terrorhandlingene er av en ny type er det ikke annet enn en form for asymmetri. Doktrinen tar da også hensyn til nettopp asymmetri. Dette faktum, sammen med at en doktrine ikke er en form for reglement som i detalj bestemmer eksakt hva en skal gjøre, er grunnlaget for at man kan utkjempet krigen på den måten en ser ved MeS. Den fellesoperative doktrinen er altså med og muliggjør det som senere har blitt kalt *the afghan model*.

Dette understreker altså betydningen av at doktriner er under kontinuerlig utvikling og revidering. Olof Kronvall har et meget godt poeng når han beskriver at doktrineutvikling ofte er en sendrektig prosess.¹⁷⁹ Rekkedal og Zetterling påpeker videre at en doktrine aldri vil bli perfekt og derfor skal være gjenstand for videre debatt.¹⁸⁰ Det faktum at doktrinene jobbes med og debatteres kontinuerlig kan imidlertid kompensere for at selve prosessen er sen. Det er jo anvendelsen som til syvende og sist teller. For å belyse dette med et eksempel fra musikkverden så synes en doktrine som det samme som en notetekst, for at det skal bli musikk må orkesteret spille notene.

Skal de militære doktrinene anvendes må de også være et tilstrekkelig godt nok gjennomarbeidet produkt. Generelle nok for et helt spekter av operasjoner samtidig som de ikke bare diskuterer selvfølgeligheter. Et eksempel som understreker dette er at det synes som om OEF og OIF skiller seg ganske klart hva gjelder anvendelse av type landsstyrker. OEF har et fokus på lettere styrker mens man i OIF benytter, i betydelig større grad, tyngre styrker. Dette gjør at operasjonene kan oppfattes å skille seg på mange måter.

JP 3-0 er imidlertid en operasjonell doktrine som ikke skiller seg her. Den skal like selvfølgelig kunne anvendes i begge operasjonene.

Imidlertid er det også forskjeller på teori og praksis. Det viser også konklusjonen. Hovedsakelig er det sterke forsvarsgrener som ved å ivareta egne interesser kan synes å motarbeide helheten. Her skal en imidlertid være klar over at det er sterke forsvarsgrener som er essensen i det fellesoperative, forutsatt at de går i samme retning. Det er denne balansegangen som synes vanskelig. Det kan også være på sin plass å kommentere at politikken og militærstrategien legger føringer på det operasjonelle nivå i form av for eksempel styrketak, materielltak og *Rules of Engagement* (ROE). Dette er, som Clausewitz påpekte, ikke annet enn virkeligheten. Politikken styrer det militære maktmiddel. Utfordringen for oss militære blir å kunne håndtere alle eventualiteter som det politiske miljø gir oss. I så måte er det nok et signal om at multinasjonale fellesoperasjoner kan være en måte for å få mye ut av lite. Man deler på regningen for og si det på en folkelig måte.

Det kan avslutningsvis være på sin plass å kritisere seg selv litt. Mitt problemområde er omfattende, og sannsynligvis enda mer komplekst enn det denne oppgave alene rekker over. Mine indikatorer vil, så lenge man velger noen, være et selektiv utvalg. Likeledes er mitt utvalg av kilder bare en del av helheten. Først når det graderte materialet blir tilgjengelig og ikke minst at operasjonens fase fire er over, kan en gjøre opp den endelige status.

¹⁷⁹ Kronvall, *Doctrinal Transformation, US Strategic Doctrine, 2001-2004*, s. 9.

¹⁸⁰ Rekkedal og Zetterling, *Grundbok i operationskonst*, s. 178.

5.2 Refleksjon og forslag til fremtidig forskning

Ved å reflektere over arbeidet er det naturlig å komme inn på forslag til fremtidig forskning innenfor dette emnet. Hensikten med refleksjonen er å søke og belyse mine konklusjoner i et enda videre perspektiv. Deretter vil konkrete forslag til videre forskning komme som en naturlig del.

Tanken om å skrive en oppgave som hadde en kobling til Afghanistan og operasjonene der ble til som et resultat av egen tjenestetid i ISAF. I den forbindelse var det naturlig å lese seg opp på dette landet med en mildt sagt fascinerende historie. Det å utvikle oppgaven til også å inkludere aspekt som asymmetri, doktriner og terror har oppstått som et resultat av det fokus Forsvarshögskolan har hatt på disse temaer.

Under arbeidets gang har det slått meg at dette er et meget omfattende emne. For det første beveger man seg inn på det konseptuelle. Her kan en bare konstantere at det pågår et omfattende forskningsarbeid vedrørende doktriner og at det i den senere tid har blitt et veldig fokus på doktrineutvikling. Asymmetri er et annet emne som oppgaven berører, også her et emne som interesserer mange for tiden, selv om det på langt nær er noe nytt. Terror, fremfor alt et virkemiddel innenfor den fjerde generasjons krigføring, er også noe som er vanskelig å få tak på. For eksempel hvordan motvirker man terror med konvensjonelle midler?

Det har derfor gledet meg å kunne arbeide med et emne som så mange mener noe om, men hvor likevel ikke alle sannheter er som hugget i stein. Et eksempel i så måte er at det eksisterer flere sprikende definisjoner av sentrale begrep innenfor det som kan kalles den asymmetriske krigføring. Likeledes finnes det også, i hvertfall her ved skolen, en levende diskusjon omkring den faktiske betydningen av dagens doktriner.

Det å gjennomføre en slik studie har medført et møte med blant annet to omfattende delemner. Det første, den konseptuelle bakgrunnen i form av en doktrine, har gjort det klart for meg at det neppe går an å studere en doktrine uten å ta et hensyn til doktrinens historie. Den amerikanske JP 3-0 er, slik jeg ser det, et resultat av en lang forhistorie. Den operasjonskunst generalene McArthur og Eisenhower utøvde for rundt 65 år siden er med på å skape dagens JP 3-0. Derfor synes det vesentlig å bruke tid i forkant på studier omkring den historiske utviklingen av militærteorien og praksisen til den nasjon, allianse eller stat hvis doktrine skal undersøkes. Ikke minst fordi faktoren kultur spiller en vesentlig rolle. Forsker Magnus Petersson ved FHS belyser dette faktum i en seminarietekst "Från utnötning till manöver" hvor han blant annet siterer Paul Johnston:

*Fundamenally, how armies fight may be more a function of their culture than of their doctrine.*¹⁸¹

Nå har jeg ikke til hensikt å se nærmere på dette emnet i min korte refleksjon men jeg konstaterer bare det faktum at kulturen belyses godt i historien, og at det igjen understreker behovet for å se bakover når du skal se fremover.

¹⁸¹ Paul Johnston sitert i Petersson, Magnus, (2005), "Från utnötning till manöver? Transformerings av de svenska stridskrafterna 1989-2005", (Seminarartekst fremlagt ved FHS den 6 september 2005, i forfatterens eie). (Kursiv tekst i originalen).

Likeledes har det jo vist seg som Richard Swain har påvist etter Golfkrigen 1991, at ikke teori og praksis nødvendigvis stemmer overens. Magnus Petersson tar også opp temaet med at doktrinen ikke automatisk beskriver virkeligheten.¹⁸² Noe som tilsier at en må studere det praktiske også, teorien er tross alt "bare" teori.

Det andre emnet er derfor naturlig nok, den praktiske gjennomføringen av OEF. Emnet medfører utfordringer i det å finne særegenheter fra en operasjonen som er meget varierende i så vel intensitet som gjennomføring. Dette, kombinert med at operasjonen fortsatt pågår, vil kunne medføre at man kan bruke andre eksempler enn de jeg har funnet. Mine eksempler, OPA og MeS, har uansett understreket det faktum at det neppe er mulig å beskrive operasjoners karakter utifra kun et eksempel.

Et ytterligere aspekt er synet på fellesoperasjoner. I dag er det fellestankegangen som preger vår høyere militære utdanning. Det er ikke til å komme utenom at man da blir litt overrasket over å se at det ikke nødvendigvis er noen automatikk i at alle tilstreber det. Det at Tommy Franks fremheves som et meget godt eksempel på en som fremhever fellestankegangen er jo også et eksempel på at det er andre som ikke gjør det. Hvis ikke hadde det vel ikke vært nødvendig å fremheve en sjef som vel egentlig bare gjør det han skal gjøre.

Hva betyr så mine resultater i en større kontekst? I den enkleste form kan det være på sin plass å si at man belyser det at fellesoperativ militær kultur og fremtidsrettede doktriner er gode virkemidler for å møte dagens og morgendagens trusler. Videre at doktriner ikke nødvendigvis lar seg overføre direkte til praksis. Imidlertid vil dette lettere kunne løses hvis man har doktriner og kulturer som er romslige og som preges av muligheter for samarbeid. Et samarbeid som ofte er multinasjonalt, og sågar over de vanlige profesjonsgrensene.

Jeg vil også framheve betydningen av faglige dyktige sjefer som vet hva de vil. Det er på mange måter de som viser retningen og deres vilje styrer virksomheten i positiv eller negativ forstand. Nå synes Tommy Franks å være en varm tilhenger av det fellesoperative, noe som sannsynligvis gjør det lettere å få det synet inn i organisasjonen. Imidlertid skal en være klar over den kulturelle utfordringen. Hvorfor har eksempelvis en doktrine blitt slik den har blitt? Eller hvorfor er den praktiske utførelsen slik den gjennomføres? Det skyldes også resultater av en kultur. Kulturen synes det som man best får tak på ved å kjenne historien.

Morgendagens utfordringer synes mange, men det er fristende å belyse det at kanskje den største utfordring er å nytte de maktmidler som en stat har til sin disposisjon i fellesskap. Denne interaksjonen skaper et større hele, noe min oppgave har vist i forhold til samarbeidet mellom for eksempel CIA og de militære styrker.

Fremtidens trusselbilde vet vi ikke hvordan ser ut, men jeg er ganske sikker på at et utstrakt multinasjonalt samarbeide, på tvers av nasjon og profesjonsgrenser, er en farbar retning i det å lykkes uansett trussel. Da kan det også være naturlig å presentere noen forslag til fortsatt forskning innenfor mulige fremtidige utfordringer.

¹⁸² Petersson, "Från utnötning till manöver? Transformeringen av de svenske stridskrafterna 1989-2005", s. 8.

5.2.1 Forslag til fortsatt forskning

Jeg har allerede i den kritikk jeg har gitt til meg selv gitt et eksempel på at denne studien kan utvikles videre, men det er også andre vesentlige områder en kan studere nærmere:

Et forslag bør kunne være å se nærmere på multinasjonale fellesoperasjoner. Jeg har beskrevet det som fremtiden, likevel er det slik at eksempelvis doktrinen JP 3-0 er en supermakts nasjonale doktrine med et multinasjonalt aspekt. Hvordan blir det da for de mindre deltakerland? De har også sine konsept og doktriner. Lar doktrinene seg kombinere med JP 3-0? Eller enda tydeligere, stemmer deres teoretiske bakgrunn overens med den praktiske gjennomføringen? Her kan, nok en gang, OEF være interessant som det praktiske eksempel.

Et annet interessant aspekt er det å møte en asymmetrisk motstander. En handling som kan spores langt tilbake i tid. Norsk fellesoperativ doktrine eksemplifiserer temaet gjennom det så kjente bibelske eksempelet, David mot Goliat. David vinner fordi han kjemper asymmetrisk.¹⁸³ Det er derfor nødvendig å studere hvordan man kan anvende militærmakt mot en asymmetrisk motstander. Slik jeg ser det inneholder dagens doktriner og reglementer fortsatt et større fokus på en konvensjonell motstander. Dagens og morgendagens trusler er nok sannsynligvis hovedsaklig asymmetriske. Hvordan man møter den asymmetriske trusselen uten å miste evnen til å kunne møte en konvensjonell trussel, kan være et meget interessant område å studere videre.

Avslutningsvis vil jeg peke på muligheten for å studere samarbeid på tvers av profesjonskulturene. CIA og det militære har vært brukt i denne studien, men det er muligheter for å kunne gå betydelig dypere i dette. Det er også en mulighet for å se på samarbeid med for eksempel politiet. En linje å legge seg på når det gjelder slike studier er å ta tak i det kulturelle. En felles kultur er kanskje uoppnåelig men en økt forståelse synes som en stor fordel. Det er lett å være enig med den svenske forsvarssjefen general Håkan Syrén uttalte under et foredrag ved Försvarshögskolan, "Culture beats Strategy."¹⁸⁴

¹⁸³ Forsvarets overkommando, (2000), *Forsvarets fellesoperative doktrine - Del A*, s. 43.

¹⁸⁴ Syrén, Håkan, (2005), "Fallerat ledarskap!" (Foredrag ved Försvarshögskolan, 2005-06-02).

Kilde– og litteraturoversikt

Trykte kilder:

- Andersen, Morten, (2005), "Operation Iraqi Freedom, En samordnet og integrert kampanjeplan, eller et påtvunget fellesskap?" (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Biddle, Stephen, (2005), "Allies, Airpower and Modern Warfare", i *International Security*, vol 30, No 3 (Winter 2005/06).
- Biddle, Stephen, (2006), "Toppling the Taliban in Afghanistan" i Angstrom, Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *Understanding Victory and Defeat in Contemporary War* (London: Routledge, kommende).
- Cederskog, Georg, (2006), "Kriget mot terrorn kan ta decennier" i *Dagens Nyheter* (2006-02-04).
- DeLong, Michael with Lukeman, Noah, (2004), *Inside CentCom: The Unvarnished Truth about the Wars in Afghanistan and Iraq* (Washington DC: Eagle Publishing Company).
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik og Wängnerud, Lena, (2003), *Metodpraktikan* (Stockholm: Norstedts Juridik).
- Forsvarets overkommando, (2000), *Forsvarets fellesoperative doktrine- Del A* (Oslo: Forsvarets overkommando).
- Forsvarets stabsskole, (2004), *FR 3-1, Planleggings og beslutningsprosessen* (Oslo: Forsvarets Stabsskole).
- Franks, Tommy, (2004), *American Soldier* (New York: Harper Collins Publishers).
- Hakansson, Kersti, (2003), "New Wars, Old Warfare? Comparing US tactics in Afghanistan and Vietnam" i Angstrom, Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited* (Stockholm 2003: Swedish National Defence College).
- Hallenberg, Jan; Ring, Stefan; Ryden, Birgitta; Åselius, Gunnar (2004), *Om konsten att tänka, granska och skriva på et vetenskapligt sätt – En introduktion i metodlära* (Mottatt ved metodekurs ved Forsvarshögskolan).
- Hammes, Thomas X., (2004), *The Sling and The Stone* (USA: Zenith Press).
- Joint Chiefs of Staff, (1995), *Joint Pub 3-0, Doctrine for Joint Operations* (Norfolk, Virginia: United States Joint Forces Command).
- Joint Chiefs of Staff, (2001), *Joint Publication 3-0, Doctrine for Joint Operations* (Norfolk, Virginia: United States Joint Forces Command).
- Kronvall, Olof, (2005), *Doctrinal Transformation, US Strategic Doctrine, 2001-2004* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Macgregor, Douglas A., (2004), "Den Gemensamma styrkan – ett årtionde, inga framsteg" i Rekkedal, Nils Marius (red), *Operationskonst* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Maloney, Sean M., (2005), *Enduring the Freedom, a rogue historian in Afghanistan* (Virginia: Potomac Books).
- McInnes, Colin, (2003), "A Different Kind of War? September 11 and the United States' Afghan War" i Angstrom, Jan and Duyvesteyn, Isabelle (eds), *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited* (Stockholm: Swedish National Defence College).

- Moore, Robin, (2003), *The hunt for Bin Laden – Task Force Dagger* (New York / Toronto: Random House).
- Murray, Williamson, (2004), "Utvecklingen av den Gemensamme Krigföringen" i Rekkedal, Nils Marius (red), *Operationskonst* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- NATO, (2006), *Allied Joint Doctrine AJP-01 (C) (2nd Study Draft)*.
- Naylor, Sean, (2005), *Not a good day to die – The untold story of Operation Anaconda* (New York: The Berkley Publishing Group).
- Petersson, Magnus, (2005), "Från utnötning till manöver? Transformeringsen av de svenska stridskrafterna 1989-2005" (Seminarartekst fremlagt ved FHS den 6 september 2005, i forfatterens eie).
- Poole, John H., (2001), *Phantom Soldier* (Emerald Isle NC, USA: Posterity Press).
- Priest, Dana, (2003), *The Mission* (New York: W.W. Norton & Company).
- Rekkedal, Nils Marius, (2003), *Moderne krigskunst – En presentasjon av moderne militærmakt og militæreteori* (Oslo: Forsvarets stabsskole).
- Rekkedal, Nils Marius (red), (2004), *Operationskonst: Essäer om Operativt Tänkande och Operationskonst* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Rekkedal, Nils Marius, (2005), *Opprør og opprørsbekjempning* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Rekkedal, Nils Marius og Zetterling, Niklas, (2002), *Grundbok i operationskonst - Utvecklingen av operationskonsten och dess teorier* (Stockholm: Försvarshögskolan).
- Swain, Richard M., (1991), "Lucky War", *Third Army in Desert Storm* (Fort Leavenworth Kansas: US Army Command and General Staff College Press).
- Tiberg, B., et al, (2006), *GSÖ 06 Analysgruppens Preliminära rapport, Intern rapport* (Stockholm: Försvarshögskolan, rapport i forfatterens eie).
- van Creveld, Martin, (1985), *Command in War* (Cambridge: Harvard University Press).
- van Creveld, Martin, (1982), *Fighting Power* (Connecticut: Greenwood Press).
- von Clausewitz, Carl, (2002), *Om kriget*, översättning och granskning: Mårtensson, Hjalmar; Böhme, Klaus-Richard och Johansson, Alf W. (Stockholm: Bonniers).
- Zi, Sun, (1997), *Sun Zis Krigskonst*, från kinesiskan av Ooi Kee Beng och Bengt Pettersson (Stockholm: Försvarshögskolan).

Kilder hentet fra Internett:

- Maloney, Sean M., (2004), "Afghanistan: From Here to Eternity?" hentet fra
<<http://www.carlisle.army.mil/usawc/Parameters/04spring/maloney.htm>>, 2006-05-11.
- Lind, William S., (2005), "The Next Conservatism and Fourth Generation War" finnes på
<<http://freecongress.org/commentaries/2005/051107.asp>>.
- Vego, Milan, (2002), "What can we learn from Enduring Freedom" hentet fra
<<http://www.usni.org/proceedings/Articles02/PROvego07.htm>>, 2006-04-10.
- <<http://www.defenselink.mil/specials/unifiedcommand>>, 2005-11-07.
- <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12/100dayreport.html>>, 2005-12-05.
- <http://www.afnorth.nato.int/ISAF/media/pdf/flyer_isaf.pdf>, 2006-04-04.
- <<http://www.mil.no/haren/start/article.jhtml?articleID=68303>>, 2006-05-29.

Illustrasjoner hentet fra internett:

- Kart Mazar-e-Sharif hentet fra
<http://www.sptimes.com/.../Mazar_e_Sharif_captur.shtml>, 2006-04-11.
- Kart Op Anaconda hentet fra
<<http://www.pjsinnam.com/.../Images/shahikot%20map.jpg>>, 2006-04-11.

Foredrag og forelesninger:

- Syrén, Håkan, Foredrag "Fallerat ledarskap!", Försvarshögskolan, 2005-06-02.
- Vego, Milan, Forelesning "How to use operational art theory in actual planning",
Försvarshögskolan, 2006-03-06.

Intervju/ møter:

- Intervju med norsk offiser, Oslo 2006-01-04.
- Møte med professor Nils Marius Rekkedal, Försvarshögskolan, 2006-03-20.

Vedlegg A: Forkortningsliste

AOR	Area of responsibility
ARCENT	Army Central Command
AJP	Allied Joint Publication
AQ	Al Qaida
BTR	Russisk/ Sovjetisk bygd pansret personell kjøretøy (<i>Bronetransporter</i>)
CAOC	Combined Air Operations Centre
CentCom	Central Command
CFLCC	Coalition Forces Land Component Command
CIA	Central Intelligence Agency
CinC	Commander in Chief
CJCS	Chairman of the Joint Chiefs of Staff
CJTF	Combined Joint Task Force
CLJ	Constitutional Loya Jirga
FM	Field Manual
CO	Commanding officer
FFOD	Forsvarets fellesoperative doktrine
FHS	Försvarshögskolan
HVT	High Value Target
IFOR	Implementation Force
IRA	Irish Republican Army
ISAF	International Security Assistance Force
JFC	Joint Force Commander
JP	Joint Publication
JCOS	Joint Chiefs of Staff
JSOC	Joint Special Operation Command
MeS	Mazar-e-Sharif
MOOTW	Military Operation Other Than War
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NCA	National Command Authorities
NSC	National Strategic Direction
OEF	Operation Enduring Freedom
OIF	Operation Iraqi Freedom
OODA	Observe, orient, decide and act
OPCON	Operational Control
OPA	Operation Anaconda
PGM	Precision- guided munitions
PLO	Palestinian Liberation Organisation
ROE	Rules of Engagement
SOF	Special operation forces
TF	Task Force
TRADOC	Training and Doctrine Command
ZSU	Russisk/ Sovjetisk bygd luftvernssystem. (<i>Zenitnaya Samokhodnaya Ustanovka</i>)
WP	Warzavapakten
WW II	World War II
4GW	Fourth generation warfare